

(6) [תענית 3] ט [עין חוס' לקמן כה. ד"ה הוה וחו' סוטה לב ד"ה ורע ג] לקמן יא. (7) כלס פ"א מ"ה נגעים פ"ד מ"ג ס' מורס כהניס פרשת אמור יצמות עד: ו עין גירסת הגאונים בספר המאור.

א (א) **מאימתי** קורין את שמע בערבין וכו'. תנא היכא קאי דקתני מאימתי. ותו, מאי שנא דתני דערבית ברישא, לתני דשחרית ברישא. תנא אקרא קאי, דכתיב (דברים 1)

ב'שכבך ובקומך', והכי קתני, זמן קריאת שמע דשכיבה אימת, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. ואי בעית אימא, לילך מבריתו של עולם, דכתיב (בראשית א ה) 'ויהי ערב ויהי בקר יום אחד'.

אי הכי סיפא דקתני (להלן משנה ד) בשחר מברך שתים לפניה ואחת לאחריה, ובערב מברך

שתים לפניה ושתים לאחריה. לתני דערבית ברישא. תנא פתח בערבית והדר תני בשחרית, עד דקאי בשחרית פריש מלי דשחרית, והדר פריש מילי דערבית.

אמר מר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן. מדי כהנים אימת קא אכלי תרומה, משעת צאת הכוכבים, לתני משעת צאת הכוכבים. [תנא] מלתא אגב אורחיה קמשמע לן, כהנים אימת קא אכלי בתרומה, משעת צאת הכוכבים, והא קמשמע לן דכפרה לא מעכבא, כדתניא (תורת כהנים פרשת אמור) 'ובא השמש וטהר' (ויקרא כב) ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה, ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה.

וממאי דהאי 'ובא השמש' ביאת השמש, והאי 'וטהר' טהר יומא, {דף ב ע"ב} דילמא ביאת אורו הוא, ומאי 'וטהר' טהר גברא. אמר רבה בר רב שילא, אם כן לימא קרא 'וטהר', מאי 'וטהר', טהר יומא, כדאמרי אינשי, איערב שמשא ואדפי יומא.

במערבא הא דרבה בר רב שילא לא שמיע להו, ובעו לה מיבעיא, האי 'ובא השמש' ביאת שמשו הוא, ומאי 'וטהר' טהר יומא, או דילמא ביאת אורו הוא, ומאי 'וטהר' טהר גברא. והדר פשוט לה מבריייתא. מדקתני בבריייתא (תוספתא פ"א הל"א) סימן לדבר צאת הכוכבים. שמע מינה ביאת שמשו הוא, ומאי 'וטהר' טהר יומא.

אמר מר משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. ורמינהו מאימתי קורין את שמע בערבין, משעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח, עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו. סיפא ודאי פליגא אמתניתין, רישא מי לימא פליגא אמתניתין. לא, עני וכהן חד שיעורא הוא.

ועני וכהן חד שיעורא הוא, ורמינהו (תוספתא פ"א הל' א) מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע

בערבית, משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן, סימן לדבר צאת הכוכבים. ואף על פי שאין ראיה

לדבר, זכר לדבר, שנאמר (נחמיה ד טו) 'ואנחנו עושים במלאכה וחצצים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים'.

ואומר (שם פסוק טז) 'והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה'. מאי 'ואומר'. וכי תימא מדי ערבא שמשא ליליא הוא ואינהו דמחשכי ומקדמי, תא שמע והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. קא סלקא דעתך דעני ובני אדם חד שיעורא הוא, ואי אמת עני וכהן חד שיעורא הוא, חכמים היינו רבי מאיר. אלא שמע מינה עני שיעורא לחד, וכהן שיעורא לחד. לא, עני וכהן חד שיעורא הוא, ועני ובני אדם לאו חד שיעורא הוא.

ועני וכהן חד שיעורא הוא, ורמינהו מאימתי מתחילין לקרות [קריית] שמע בערבין, משעה שקדש היום בערבי שבתות, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר, משעה שהכהנים מטוהרים לאכול בתרומתן. רבי מאיר אומר, משעה שהכהנים טובלין לאכול בתרומתן. אמר לו רבי יהודה, והלא כהנים מבעוד יום הם טובלין. רבי חנינא אומר, משעה שעני נכנס לאכול פתו במלח. רבי אחאי ואמרי לה רבי אחא אומר, משעה שרוב בני אדם נכנסין להסב. ואי אמת עני וכהן חד שיעורא הוא, רבי חנינא היינו רבי יהושע. אלא לאו שמע מינה שיעורא דעני לחד, ושעורא דכהן לחד. שמע מינה.

הי מנייהו מאוחר. [אמר רב נחמן בר יצחק], מסתברא דעני מאוחר, דאי אמת דעני מוקדם, רבי חנינא היינו רבי אליעזר. אלא לאו שמע מינה דעני מאוחר. שמע מינה:

אמר מר אמר לו רבי יהודה, והלא כהנים מבעוד יום הם טובלים. שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי מאיר. ורבי מאיר הכי קאמר ליה, מי סברת דאנא אבין השמשות דידך קא אמינא, אנא אבין השמשות דרבי יוסי קא אמינא, דאמר רבי יוסי, בין השמשות כהרף עין, זה נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו. {דף ג ע"א}

קשיא דרבי מאיר אדרבי מאיר. תרי תנאי אליבא דרבי מאיר. קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר. תרי תנאי אליבא דרבי אליעזר. ואיבעית אימא, רישא לאו רבי אליעזר היא:

א א מ"י פ"א מהל' ק"ש הל' ט סמג עשין יח טוש"ע אור"ח סי' ללה סעיף א.
ב ב מ"י פ"א מהל' ק"ש הל' ה סמג עשין יט טור אור"ח סי' נח וטוש"ע סי' רלו סעיף א.
ג ג מ"י פ"א מתרומות הל' ב [סמג לאוין רנו].
ד ד טוש"ע אור"ח סי' א סעיף ב.
ה ה טור אור"ח סי' נו.
ו ו מ"י פ"א מהל' תפלה הל' ו ופי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ו (סמג עשין יט ועשין עט) טוש"ע אור"ח סי' 5 סעיף ו.

(ב) עַד סוֹף הָאֲשֵׁמֹרֶת וכו'. מאי קסבר רבי אליעזר, אי קסבר שלש משמרות הוי הלילה, לימא 'עד ארבע שעות'. ואי קסבר ארבע משמרות הוי הלילה, לימא 'עד שלש שעות'. לעולם קסבר שלש משמרות הוי הלילה,

והא קא משמע לן, דאיכא משמרות ברקיע ואיכא משמרות בארעא, דתניא רבי אליעזר אומר, שלש משמרות הוי הלילה, ועל

כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי, שנאמר (ירמיה כה ל) 'ה' ממרום ישאג, וממעון קדשו יתן קולו, שאוג ישאג על נהור'. וסימן לדבר, משמרה ראשונה, חמור נוער; שנייה, כלבים צועקים; שלישית, תינוק יונק משדי אמו, ואשה מספרת עם בעלה.

מאי קא חשיב רבי אליעזר, אי תחלת משמרות קא חשיב, תחלת משמרה ראשונה סימנא למה לי, אורתא הוא. אי סוף משמרות קא חשיב, סוף משמרה אחרונה למה לי סימנא, יממא הוא. אלא חשיב סוף משמרה ראשונה, ותחלת משמרה אחרונה, ואמצעית דאמצעיתא. (ואיכעית אימא כוליהו) [רב אשי אמר, לעולם] סוף משמרות קא חשיב, וכי תימא אחרונה לא צריך, למאי נפקא מינה, למיקרי קריאת שמע למאן דגני בבית אפל, ולא ידע זמן קריאת שמע אימת, כיון דאשה מספרת עם בעלה, ותינוק יונק משדי אמו, ליקום וליקרי.

[איתמר נמי], אמר רב יצחק בר שמואל [בר מרתא] משמיה דרב, שלש משמרות הוי הלילה, ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי ואומר, אוי לבנים שבצעונותיהם החרבתי את ביתי, ושרפתי את היכלי, והגליתים לבין אומות העולם:

תניא אמר רבי יוסי, פעם אחת הייתי מהלך בדרך, ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל. בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח, והמתין לי עד שסיימתי תפילתי. לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי: שלום עליך רבי. ואמרתי לו: שלום עליך רבי ומורי. ואמר לי: בני, מפני מה נכנסת לחורבה זו. אמרתי לו: להתפלל. ואמר לי: הֲיָה לך להתפלל בדרך. ואמרתי לו: מתירא הייתי שמא יפסיקו בי עובדי דרכים. ואמר לי: הֲיָה לך להתפלל תפלה קצרה. באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים, למדתי שאין נכנסין לחורבה, ולמדתי שמתפללין בדרך, ולמדתי שהמתפלל בדרך מתפלל תפלה קצרה. ואמר לי: בני, מה קול שמעת בחורבה זו. ואמרתי לו: שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואומרת, אוי לבנים שבצעונותיהם

החרבתי את ביתי, ושרפתי את היכלי, והגליתים לבין האומות. ואמר לי: חייך וחי ראשך, לא שעה זו בלבד אומרת כך, אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך. ולא זו בלבד, אלא בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ועונין יהא שמיא הגדול מבורך, הקדוש ברוך הוא מנענע ראשו ואומר, אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך, מה לו לאב שהגלה את בניו, ואוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם:

תנו רבנן מפני שלשה דברים אין נכנסין לחורבה, מפני חשד, מפני המפולת, ומפני המזיקין. 'מפני חשד', ותיפוק ליה משום מפולת. {דף ג ע"ב} בחדתי ותיפוק ליה משום מזיקין. בתרי. אי בתרי, חשד נמי ליכא. בתרי ופריצי. 'מפני המפולת', ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין. בתרי וכשרי. 'מפני המזיקין', ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת. בחורבה חדתי, ובתרי וכשרי. אי בתרי, מזיקין נמי ליכא. במקומן חיישינן. ואיכעית אימא, לעולם בחד, ובחורבה חדתי דקאי בדכרא, דהתם משום חשד ליכא, דהא אשה בדכרא לא שכיחא, ומשום מזיקין איכא:

תנו רבנן (תוספתא א ג) ארבע משמרות הוי הלילה, דברי רבי. רבי נתן אומר, שלש. מאי טעמיה דרבי נתן, דכתיב (שופטים יז ט) 'ויבא גדעון וימאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה'. תנא, אין 'תיכונה' אלא שיש לפניה ולאחריה. ורבי, מאי 'תיכונה', אחת מן התיכונה שבתיכונות. ורבי נתן, מי כתיב 'תיכונה שבתיכונות', 'תיכונה' כתיב. מאי טעמיה דרבי. אמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר (רבי יהושע בן לוי) [רבי שמעון בן לקיש], כתוב אחד אומר (תהלים קיט סב) 'חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך', וכתוב אחד אומר (שם פסוק קמח) 'קדמו עיני אשמורות'. הא כיצד, ארבע משמרות הוי הלילה. ורבי נתן סבר לה כרבי יהושע, דתנן (להלן משנה ב) רבי יהושע אומר, עד שלש שעות, שכן דרך [בני] מלכים לעמוד בשלש שעות. שית דליליא, ותרתי דיממא, הוו להו שתי משמרות. רב אשי אמר, משמרה ופלגא, נמי 'משמרות' קרו להו: ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר (רבי יהושע בן לוי) [רבי שמעון בן לקיש], אין אומרינן בפני המת אלא דבריו של מת. אמר רבי אבא בר כהנא, לא אמרן אלא בדברי תורה, אבל מילי דעלמא, לית לן בה. ואיכא דאמרי, אמר רבי אבא בר כהנא, לא אמרן אלא [אפילו] בדברי תורה, וכל שכן מילי דעלמא:

זירא אמר, משה לעולם הוה ידע, ודוד נמי הוה ידע. וכיון דדוד הוה ידע, כנור למה ליה. לאתעורי משנתיה. וכיון דמשה הוה ידע, למה ליה למימר 'פחצות'. משה קסבר, שמא יטעו אצטגניני פרעה, ויארמו משה בדאי הוא, דאמר מר (דרך ארץ זוטא פ"ג) למד לשונך לומר איני יודע, שמא תתבדה ותאחז. רב אשי אמר, בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארברסר הוה קאי, והכי קאמר משה לישראל, אמר הקדוש ברוך הוא, למחר פחצות הלילה כי האידנא, אני יוצא בתוך מצרים:

[ג] לדרוד שמרה נפשי כי חסיד אני (תהלים פו א-ב). לוי ורבי יצחק, חד אמר, כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, לא חסיד אני, שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות, ואני חצות לילה אקום להודות לך (תהלים קיט סב). ואידך, כך אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, לא חסיד אני, שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם, ואני ידי מלוככות בדם ובשפיר ובשליא, כדי לטהר אשה לבעלה. ולא עוד, אלא כל מה שאני עושה, אני נמלך במפיבשת רבי, ואומר לו: מפיבשת רבי, יפה דנתי, יפה חייבתי, יפה זכיתי, יפה טהרתי, יפה טמאתי, ולא בושתי. אמר רבי יהושע ג"א: רב שישא [בריה דרב אידי, מאי קרא, (תהלים קיט מו) 'ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש'. תנא, לא מפיבשת שמו, אלא איש בשת שמו, ולמה נקרא שמו מפיבשת, שהיה מבייש פני דוד בהלכה. לפיכך זכה דוד, ויצא ממנו פלאב, ואמר רבי יוחנן, לא כלאב שמו, אלא דניאל שמו, ולמה נקרא שמו כלאב, שהיה מכלים פני מפיבשת בהלכה. ועליו אמר שלמה בחכמתו (משלי כג טו) 'בני, אם חכם לבך, ישמח לבי גם אני'. ואומר (שם כז יא) 'חכם בני, ושמח לבי, ואשיבה חורפי דבר'.

[ד] ודוד מי קרי לנפשיה 'חסיד', והכתיב (תהלים כז יג) 'לולא האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים', ותנא משמיה דרבי יוסי, למה נקוד על 'לולא', אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מובטח אני בך שאתה משלם שכר טוב לצדיקים לעתיד לבוא, אבל איני יודע אם יש לי חלק ביניהם, אם לאו. שמא יגרום החטא, כדרכי יעקב בר אידי, דרבי יעקב בר אידי רמי, כתיב (בראשית כח טו) 'והנה אנכי עמך ושמך תיך בכל אשר תלך', וכתיב (שם לב ח) 'ויירא יעקב מאד'. אמר, שמא יגרום החטא. כדתניא, 'עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית' (שמות טו טז), 'עד יעבור עמך ה' - זו ביאה ראשונה, 'עד יעבור עם זו קנית' - זו ביאה שנייה. מכאן אמרו חכמים, ראויים היו ישראל לעשות להם גס בימי עזרא, כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, אלא שגרום החטא:

[א] ודוד בפלגא דליליא הוה קאי, מאורתא הוה קאי, דכתיב (תהלים קיט קמז) 'קדמתי בנשף ואשועה', וממאי דהאי 'נשף' אורתא הוא, דכתיב (משלי ז ט) 'בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה'. אמר (רב אושעיא אמר רבי אחא) [רבי הושעיא, ואמרי לה אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא], הכי קאמר (דוד), מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר, עד חצות לילה היה מתנמנם בסוס, מכאן ואילך היה מתגבר פארי. רב אשי אמר, עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה, מכאן ואילך בשירות ותשבחות. ונשף אורתא הוא, הא 'נשף' צפרא הוא, דכתיב (ש"א ל יז) 'ויכס דוד מהנשף ועד הערב למחרתם', מאי לאו מצפרא ועד ליליא. לא, מאורתא ועד אורתא. אי הכי לכתוב 'מהנשף ועד הנשף', או 'מהערב ועד הערב'. אלא אמר (רבא) [רב אשי], תרי נשפי הוו, נשף ליליא ואתי ימא, נשף ימא ואתי ליליא.

[ב] ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת, השתא משה רבינו לא הוה ידע, דכתיב (שמות יא ד) 'פחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים', מאי 'פחצות', אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא 'פחצות', מי איכא ספיקא קמי שמיא. אלא דאמר ליה (למחר) 'פחצות' (כי השתא), ואתא איהו ואמר 'פחצות', אלמא מספקא ליה, ודוד הוה ידע. דוד סימנא הוה ליה, דאמר רב (אחא) [חנא] בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר. כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלם, אמרו לו: אדונינו המלך, עמך ישראל צריכין פרנסה. אמר להם: לכו והתפרנסו זה מזה. אמרו לו: אין הקומץ משיביע את הארץ, ואין הבור מתמלא מחוליתו. אמר להם: לכו ופשטו ידיכם בגדוד. מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין, ושואלין באורים ותומים. אמר רב יוסף, מאי קרא, [דכתיב] (דה"א כז לד) 'ואחרי אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב'. 'אחיתופל' - זה יועץ, וכן הוא אומר (ש"ב טז כג) 'ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל (איש) בדבר האלהים'. {דף ד ע"א} 'בניהו בן יהוידע' - זה סנהדרין. 'ואביתר' - אלו אורים ותומים, וכן הוא אומר (ש"ב כג) 'ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי'. ולמה נקרא שמם 'כרתי ופלתי', 'כרתי' - שכורותם דבריהם, 'פלתי' שמופלאים בדבריהם. ואחר כך, 'שר צבא למלך יואב'. אמר רב יצחק בר אדא, ואמרי לה אמר רב יצחק בריה דרב אידי, מאי קרא, (תהלים נז ט) 'עונה כבודי עונה הנבל וכנור אעירה שחר'. רבי

(ג) וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים עַד חֲצוֹת. חֻכָּמִים כַּמָּאן סְבִירָא לְהוּ, אִי כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא לְהוּ, לִימְרוּ [הִלְכָּה] כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, {דף ד ע"ב} וְאִי כְּרַבִּין גַּמְלִיאֵל סְבִירָא לְהוּ, לִימְרוּ [הִלְכָּה] כְּרַבִּין גַּמְלִיאֵל.

לְעוֹלָם כְּרַבִּין גַּמְלִיאֵל

סְבִירָא לְהוּ, וְהָא דְקָא

אֲמַרִי עַד חֲצוֹת, כְּדִי

לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן

הַעֲבִירָה, כְּדִתְנִינָא (אבות דרבי

נחמן פ"ב מ"ח) חֻכָּמִים עֲשׂוּ סֵיג

לְדַבְרֵיהֶם, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה אָדָם בָּא מִן הַשָּׂדֶה בְּעֶרֶב וְאוֹמֵר, אֵלֶּךְ לְבֵיתִי וְאוֹכֵל קִמְעָא וְאַשְׁתָּה קִמְעָא וְאִישֵׁן קִמְעָא וְאַחֲרֵי כֵךְ אֶקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע וְאַתְּפִלָּל, וְחוֹטְפָתוֹ שִׁינָה וְנִמְצָא יֵשֶׁן כָּל הַלַּיְלָה. אָבֵל אָדָם בָּא מִן הַשָּׂדֶה בְּעֶרֶב, נִכְנָס לְבֵית הַכִּנְסָתָא, אִם רִגִּיל לְקִרוֹת קוֹרָא, וְאִם רִגִּיל לְשִׁנּוֹת שׁוֹנָה, וְקוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל, וְאוֹכֵל פֶּתוֹ וּמִבְרֵךְ. וְכָל הָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֻכָּמִים חַיִּיב מִיתָה. מֵאִי שְׁנָא בְּכָל דּוֹכְתָא דְלֹא תִתְּנִי חַיִּיב מִיתָה, וּמֵאִי שְׁנָא הָכָא דְקִתְּנִי חַיִּיב מִיתָה. אִיבְעִית אִימָא מְשׁוּם דְאִיכָא אוֹנָס שִׁינָה, וְאִיבְעִית אִימָא לְאַפּוֹקִי מִמָּאן דְאָמַר תַּפְלַת עֲרִבִית רְשׁוּת, קָא מְשַׁמַּע לֵן דְּחוּבָה.

אָמַר מֵר קוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע וּמִתְפַּלֵּל. מְסִיעֵה לִיהִי לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֵיזִהוּ בֵּן הָעוֹלָם הַבָּא, זֶה הַסּוּמָךְ גְּאוּלָּה [שֶׁל עֲרִבִית] לְתַפְלָה שֶׁל עֲרִבִית. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אוֹמֵר, תַּפְלוֹת בְּאִמְצַע תְּקֻנוֹם. בְּמֵאִי קָא מְפַלְגִי, אִי בְעִית אִימָא קָרָא אִי בְעִית אִימָא סְבָרָא, אִי בְעִית אִימָא סְבָרָא דְרַבִּי יוֹחָנָן סְבָר גְּאוּלָּה מְאוּרְתָא נְמִי הוּי אֵלָּא גְּאוּלָּה מְעַלְיָתָא לֹא הוּי אֵלָּא עַד צַפְרָא, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי סְבָר כִּיּוֹן דְלֹא הוּי אֵלָּא מִצְפָּרָא לֹא הוּי גְּאוּלָּה מְעַלְיָתָא. וְאִיבְעִית אִימָא קָרָא, וּשְׁנִיָּהּ מִקְרָא אֶחָד דְרִשׁוּ, דְכִתִּיב בְּשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ, רַבִּי יוֹחָנָן סְבָר מְקִישׁ שְׂכִיבָה לְקִימָה, מָה קִימָה קְרִיאַת שְׁמַע וְאַחֲרֵי כֵךְ תַּפְלָה אֶף שְׂכִיבָה נְמִי קְרִיאַת שְׁמַע וְאַחֲרֵי כֵךְ תַּפְלָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי סְבָר מְקִישׁ שְׂכִיבָה לְקִימָה, מָה קִימָה קְרִיאַת שְׁמַע סְמוּךְ לְמִטָּתוֹ אֶף שְׂכִיבָה נְמִי קְרִיאַת שְׁמַע סְמוּךְ לְמִטָּתוֹ.

מְתִיב מֵר בְּרִיהִי דְרַבִּינָא בְּעֶרֶב מְבָרַךְ שְׁתִּים לְפָנֶיהָ וּשְׁתִּים לְאַחֲרֶיהָ. וְאִי אֲמַרְתָּ בְּעִי לְסִמּוּךְ, הָא לֹא קָא סְמוּךְ גְּאוּלָּה לְתַפְלָה, דְהָא בְּעִי לְמִימֵר הַשְׂכִּיבְנוּ. אֲמַרִי, כִּיּוֹן דְתַקִּינוּ רַבָּנִין הַשְׂכִּיבְנוּ כְּגְאוּלָּה אֲרִיכְתָא דְמֵיָא, דְאִי לֹא תִימָא הָכִי, שְׁחִרִית הִיכִי מְצִי סְמִיךְ, וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתַחֲלָה אוֹמֵר ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח, וּלְבַסּוּף הוּא אוֹמֵר יְהִי לְרַצּוֹן אֲמַרִי פִי. אֵלָּא הֵתָם כִּיּוֹן דְתַקִּינוּ רַבָּנִין לְמִימֵר ה' שְׁפָתַי תִּפְתָּח, כְּתַפְלָה אֲרִיכְתָא דְמֵיָא, הָכָא נְמִי כִּיּוֹן דְתַקִּינוּ רַבָּנִין לְמִימֵר הַשְׂכִּיבְנוּ, כְּגְאוּלָּה אֲרִיכְתָא דְמֵיָא:

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַ אֲבִינָא, כָּל הָאוֹמֵר תַּהֲלָה לְדוֹד כָּכֵל יוֹם שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים, מוּבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא. מֵאִי טַעְמָא, אִילִימָא מְשׁוּם דְאִתִּיא בְּאֶלְפִי בִי"ת, נִימָא אֲשֶׁרִי תִמְיָמִי דְרַךְ דְאִתִּיא בְּתִמְנִיא אֲפִין. אֵלָּא

מְשׁוּם דְאִית בִּיה פּוֹתַח אֶת

יְדֵךְ, נִימָא הֵלֵל הַגְּדוֹל

דְכִתִּיב בִּיה נוֹתֵן לְחֵם לְכָל

בְּשָׂר. אֵלָּא מְשׁוּם דְאִית

בִּיה תִּרְתִּי. אָמַר רַבִּי

יוֹחָנָן, מְפָנִי מָה לֹא נֶאֱמָרָה נו"ן בְּאֲשֶׁרִי, מְפָנִי שִׁישׁ בָּה מְפַלְתָּן שֶׁל שׁוֹנָאִי יִשְׂרָאֵל, דְכִתִּיב נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל. בְּמַעֲרָבָא מְתַרְצִי לָהּ הָכִי, נִפְלָה וְלֹא תוֹסִיף לְנִפּוֹל עוֹד קוּם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַ יִצְחָק, אֲפִילוּ הָכִי חֲזוֹר דּוֹד וּסְמִכָן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שְׁנַאֲמַר סוּמָךְ ה' לְכָל הַנוֹפְלִים:

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַ אֲבִינָא, גְּדוֹל מָה שְׁנַאֲמַר בְּמִיכָאֵל, יוֹתֵר מִמָּה שְׁנַאֲמַר בְּגַבְרִיאֵל, דְאִילוּ בְּמִיכָאֵל כְּתִיב וַיַּעַף אֱלִי אֶחָד מִן הַשְּׁרָפִים, וְאִילוּ גַבְרִיאֵל כְּתִיב וְהָאִישׁ גַּבְרִיאֵל אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּחֻזֹן בְּתַחֲלָה מוֹעֵף בִּיעָף וְגו'. מֵאִי מְשַׁמַּע דְהָאִי אֶחָד מִיכָאֵל הוּא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִתִּיא אֶחָד אֶחָד, כְּתִיב הָכָא וַיַּעַף אֱלִי אֶחָד מִן הַשְּׁרָפִים, וְכְתִיב הֵתָם וְהִנֵּה מִיכָאֵל אֶחָד (מִן) הַשְּׁרָפִים הָרִאשׁוֹנִים בָּא לְעֻזְרָנִי. תְּנָא, מִיכָאֵל בְּאַחַת, גַּבְרִיאֵל בְּשֵׁתִים, אֵלִיהוּ בְּאַרְבַּע, וּמִלֵּאךְ הַמּוֹת בְּשִׁמְנָה, וּבְשַׁעַת הַמַּגָּפָה בְּאַחַת:

[א] אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, אֶף עַל פִּי שְׁקָרָא אָדָם קְרִיאַת שְׁמַע בְּבֵית הַכִּנְסָתָא, מִצְוָה לְקִרוֹתוֹ עַל מִטָּתוֹ. אָמַר רַבִּי (יוֹסִי) [אֲסִי], מֵאִי קָרָא, רִגְזוּ וְאֵל תַּחֲטֹאֵן אֲמַרוּ בְּלִבְכֶּם עַל מִשְׁכַּבְכֶּם וְדוּמוּ סֵלָה. אָמַר רַב נַחֲמָן [בְּרַ יִצְחָק], {דף ה ע"א} אִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא, אֵינוֹ צָרִיךְ. אָמַר אֲבִי, אֶף תַּלְמִיד חָכָם מִיבְעִי לִיהִי לְמִימֵר חַד פְּסוּקָא דְרַחֲמִי, כְּגוֹן בִּידֵךְ אֲפָקִיד רוּחִי פְדִיתָה אוֹתִי ה', אֵל אֲמַת:

[ב] אָמַר רַבִּי לִוִּי בְּרַ חֲמָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, לְעוֹלָם יִרְגִּיז אָדָם יָצָר טוֹב עַל יָצָר הָרַע, שְׁנַאֲמַר רִגְזוּ וְאֵל תַּחֲטֹאֵן. אִם נִצְחוּ מוּטָב, וְאִם לֹא יַעֲסוּק בְּתוֹרָה, שְׁנַאֲמַר אֲמַרוּ בְּלִבְכֶּם. אִם נִצְחוּ מוּטָב, וְאִם לֹא יִקְרָא קְרִיאַת שְׁמַע, שְׁנַאֲמַר עַל מִשְׁכַּבְכֶּם. אִם נִצְחוּ מוּטָב, וְאִם לֹא יִזְכּוֹר לוֹ יוֹם הַמִּיתָה, שְׁנַאֲמַר וְדוּמוּ סֵלָה. וְאָמַר @21 רַבִּי לִוִּי בְּרַ חֲמָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לֵקִישׁ, מֵאִי דְכִתִּיב 'וְאִתְּנָה לָךְ אֶת לִוְחוֹת הָאֶבֶן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי לְהוֹרוֹתֶם', 'לִוְחוֹת' - אֵלּוּ עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת, 'תּוֹרָה' - זֶה מִקְרָא, 'וְהַמִּצְוָה' - זוּ מִשְׁנָה, 'אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי' - אֵלּוּ נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, 'לְהוֹרוֹתֶם' - זֶה גְּמָרָא. מְלַמֵּד שְׁכוּלָם נִתְּנוּ לְמִשָּׁה מְסִינִי:

[ג] **אמר רבי יצחק**, כל הקורא קריאת שמע על מטתו, כאלו אווזו חרב של שתי פיות בידו, שנאמר רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. מאי משמע, אמר ר' זוטרא ואיתימא רב אשי, מרישא דענינא דכתיב יעלו חסידים בכבוד ירגנו על משכבותם, וכתיב בתריה רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם.

[ד] **ואמר רבי יצחק**, כל הקורא קריאת שמע על מטתו, מזיקין בדילין הימנו, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף. ואין עוף אלא תורה, שנאמר התעף עיניו בו ואיננו. ואין רשף אלא מזיקין, שנאמר מזי רעב ולחומי רשף וקטב מירי.

[א] **אמר רבי שמעון בן לקיש**, כל העוסק בתורה, יסורין בדילין הימנו, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף, ואין עוף אלא תורה, שנאמר התעף עיניו בו ואיננו, ואין רשף אלא יסורין, שנאמר מזי רעב ולחומי רשף. אמר ליה רבי יוחנן, הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, שנאמר ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאונת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המחלה אשר שמת במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורין מכוערין ועוררין אותו, שנאמר נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעפר, ואין טוב אלא תורה, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. אמר רבי ירמיה ואיתימא רבי חנינא בר פפא, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, נתן להם תורה לישראל ושמח, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו.

[ב] **אמר רבא ואיתימא רב חסדא**, אם רואה אדם שיסורין באין עליו, יפשפש במעשיו, שנאמר נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה עד ה'. פשפש ולא מצא, יתלה בבטול תורה, שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרגו יה ומתורתך תלמדנו. ואם תלה ולא מצא, בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

[ג] **אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא**, כל שהקדוש ברוך הוא חפץ בו, מדכאו ביסורין, שנאמר וה' חפץ דכאו החלי. יכול אפילו לא קבלם מאהבה, תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו, מה אשם לדעת אף יסורין לדעת. ואם קבלם מה שכוון, יראה זרע יאריך ימים, ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו, שנאמר וחפץ ה' בידו יצליח. פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא, חד אמר אלו הם יסורין של אהבה, כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרגו

יה ומתורתך תלמדנו. וחד אמר, אלו הן יסורין של אהבה, כל שאין בהן בטול תפלה, שנאמר ברוך אלהים אשר לא הסיר תפילתי וחסדו מאתי. אמר רבי חייא בר אבא בריה דרבי חייא בר אבא, הכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אלו ואלו יסורין של אהבה הן, שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח, אלא מה תלמוד לומר ומתורתך תלמדנו, אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו, דבר זה מתורתך תלמדנו קל וחומר משן ועין, מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה. והיינו דרבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש, נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין, נאמר ברית במלח דכתיב ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב אלה דברי הברית, מה ברית האמור במלח מלח ממלקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם:

[ד] **תניא רבי שמעון בן יוחאי אומר**, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא. תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרגו יה ומתורתך תלמדנו, ארץ ישראל דכתיב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרג, וכתיב בתריה כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא, דכתיב כי גר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר.

[ה] **תני תנא קמיה דרבי יוחנן**, כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים {דף ה ע"ב} וקובר את בניו, מוחלין לו על כל עונותיו. אמר ליה רבי יוחנן, בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב בחסד ואמת יכופר עון חסד זו גמילות חסדים שנאמר רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד אמת זו תורה שנאמר אמת קנה ואל תמכור, אלא קובר את בניו מנין. תנא ליה ההוא סבא משום רבי שמעון בן יוחאי, אתיא עון עון, כתיב הכא בחסד ואמת יכופר עון, וכתיב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם.

[ו] **אמר רבי יוחנן**, נגעים ובגדים אינן יסורין של אהבה. ונגעים לא, והתניא כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה. מזבח כפרה הו, יסורין של אהבה לא הו. ואי בעית אימא, הא לן והא להו. ואי בעית אימא, הא בצנעא הא בפרהסיא. ובגדים לא, היכי דמי אילימא דהו להו ומתו והא אמר רבי יוחנן דין גרמא דעשירא ביר, אלא הא דלא הו ליה כלל, והא דהו ליה ומתו.

[ז] **רבי חייא בר אבא חלש**, על לגביה רבי יוחנן, אמר ליה חביבין עליך יסורין, אמר ליה לא הן ולא שכרן, אמר ליה הב לי ידך, יאהב ליה

ידיה ואוקמיה. רבי יוחנן חלש, על לגביה רבי חנינא, אמר ליה חביבין עליך יסורין, אמר ליה לא הן ולא שחרן, אמר ליה הב לי ידך, יהב ליה ידיה ואוקמיה. אמאי, לוקים רבי יוחנן לנפשיה. אמרי, אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים.

[ח] **רבי אלעזר** חלש, על לגביה רבי יוחנן, חזא דהוה קא גני בכית אפל. גלייה לדרעיה ונפל נהורא, חזייה דהוה קא בכי רבי אלעזר. אמר ליה, אמאי קא בכית, אי משום תורה דלא אפשר, שנינו (מנחות פרק יג משנה יא) אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוין לבו לשמים. ואי משום מזוני, לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות. ואי משום בני, דין גרמא דעשירא ביר. אמר ליה, להאי שופרא דכלי בעפרא קא בכינא. אמר ליה, על דא ודאי קא בכית. וככו תרווייהו. אדהכי והכי אמר ליה, חביבין עליך יסורין. אמר ליה, לא הן ולא שחרן. אמר ליה, הב לי ידך. יהב ליה ידיה ואוקמיה.

[ט] **רב הונא** תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא, על לגביה רב יהודה אחוה דרב סלא חסידא ורבנן, ואמרי לה רב אדא בר אבהו ורבנן. ואמרו ליה, לעיין מר במיליה. אמר להו, ומי חשידנא בעינינו. אמרו ליה, מי חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא. אמר להו, אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא, לימא. אמרו ליה, הכי שמיע לן, דלא יהיב מר שבישא לאריסיה. אמר להו, מי קא שביק לי מידי מניה, הא קא גניב ליה כוליה. אמרו ליה, היינו דאמרי אינשי, בתר גנבא גנוב, וטעמא טעים. אמר להו, קבילנא עלי דיהיבנא ליה. איכא דאמרי, הדר חלא והוה חמרא. ואיכא דאמרי, אייקר חלא ואיזדבן בדמי דחמרא:

[א] **תניא אבא בנימין** אומר, על שני דברים הייתי מצטער כל ימי, על תפילתי שתהא לפני מטתי, ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום. על תפילתי שתהא לפני מטתי, מאי 'לפני מטתי', אילימא לפני מטתי ממש, והאמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי יהושע בן לוי, מנין למתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר, שנאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל. לא תימא לפני מטתי, אלא אימא, סמוך למטתי. ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום. דאמר רבי חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק, כל הנותן מטתו בין צפון לדרום, הויין ליה בנים זכרים, שנאמר וצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים. רב נחמן בר יצחק אמר, אף אין אשתו מפלת נפלים, כתיב ה'א' וצפונך תמלא בטנם, וכתיב התם 'וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה':

[ב] **תניא אבא בנימין** אומר, שנים שנכנסו להתפלל, וקדם אחד מהם להתפלל

ולא המתין את חברו ויצא, טורפין לו תפלתו בפניו, שנאמר 'טורף נפשו באפו הלמענה תעזב ארץ'. ולא עוד, אלא שגורם לשכינה שתסתלק מ ישראל, שנאמר 'ויעתק צור ממקומו', ואין 'צור' אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'צור ילדך תשי'. ואם המתין לו, מה שכתוב, {דף ו ע"א} אמר רבי יוסי ברבי חנינא, זוכה לברכות הללו, שנאמר 'לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים, ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך וגו':

[ג] **תניא אבא בנימין** אומר, אלמלי נתנה רשות לעין לראות, אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין. אמר אביי, אינהו נפשי מינן, וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא. אמר רב הונא, כל חד וחד מינן, אלפא משמאליה, ורבכתא מימיניה. אמר רבא, האי דוחקא דהוי בכלה, מנייהו הוי. הני ברבי דשליה, מנייהו. הני מאני דרבנן דכלו, מחופיא דידהו. הני כרעי דמנקפן, מנייהו. האי מאן דבעי למידע להו, לייתי קיטמא נהילא, ונהדר אפורייה, ובצפרא חזי כי כרעי דתרנגולא. האי מאן דבעי למחזינהו, לייתי שליתא דשונרתא, אופמתא בת אופמתא, בוכרתא בת בוכרתא, וליקליה בנורא, ולשחקיה, ולימלי עיניה מניה, וחזי להו. ולשדייה בגוכרתא דפרזלא, ולחתמיה בגושפנקא דפרזלא, דילמא גנבי מניה. ולחתום פומיה, כי היכי דלא ליתזק. רב ביבי בר אבבי עבד הכי, חזא ואתזק. בעו רבן רחמי עליה, ואתסי:

[ד] **תניא אבא בנימין** אומר, אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר 'לשמוע אל הנהו ואל התפלה', במקום רנה שם תהא תפלה.

[א] **אמר רבין בר רב אדא** אמר רבי יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת, שנאמר 'אלהים נצב בעדת אל'. ומנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם, שנאמר 'אלהים נצב בעדת אל'. ומנין לשלושה שיושבין בדין ששכינה עמהם, שנאמר 'בקרב אלהים ישפוט'. ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה עמהם, שנאמר 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו'. מאי 'ולחושבי שמו'. אמר רב אשי, חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו, שנאמר 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיד'. וכי מאחר דאפילו חד, תרי מבציא. תרי מכתבן מליהו בספר הזכרונות, חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות. וכי מאחר דאפילו תרי, תלתא מבציא. מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה, קא משמע לן דדינא נמי היינו תורה. וכי מאחר דאפילו תלתא, עשרה מבציא. עשרה קדמה שכינה ואתיא, תלתא עד דיתבי:

[ב] אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק, מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין, שנאמר 'ושבע ה' בימינו ובזרוע עוזו'. 'בימינו' – זו תורה, שנאמר 'מימינו אש דת למו'. 'ובזרוע עזו' – אלו תפילין, שנאמר 'ה' עוז לעמו יתן'. ומנין שהתפילין עוז הם לישראל, דכתיב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך', ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייה בר אבין, הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו. אמר ליה, ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישאל. אין, דכתיב 'את ה' האמרת היום', (וכתיב) 'וה' האמירך היום'. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם. אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם, שנאמר 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'. אמר ליה רב אחא בר ריה דרבא לרב אשי, תנינא בחד ביתא, בשאר בתי מאי. אמר ליה, 'כי מי גוי גדול', ומי גוי גדול אשר יקרא או הנסה אלהים ולתתך עליון. אי הכי נפיש להו טובי בתי. אלא 'כי מי גוי גדול' ומי גוי גדול דדמיין להדדי בחד ביתא, 'אשר יקרא ישראל', ומי כעמך ישראל בחד ביתא, 'או הנסה אלהים בחד ביתא, ולתתך עליון' בחד ביתא. וכולהו (דף ו ע"ב) כתיבי באדרעיה:

[ג] אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק, כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד, הקדוש ברוך הוא משאיל בו, שנאמר 'מי ככם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו'. אם לדבר מצוה הלך, נוגה לו. ואם לדבר הרשות הלך, אין נוגה לו. 'יבטח בשם ה'', מאי טעמא, משום דהנה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח: אמר רבי יוחנן, בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס, שנאמר 'מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה'.

[א] אמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל הקובע מקום לתפלתו, אלהי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו. ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום, דכתיב 'וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם', ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר 'ויצמד פינחס ויפלל':

[ב] אמר רבי חלבו אמר רב הונא, היוצא מבית הכנסת, אל יפסיע פסיעה גסה. אמר אביי, לא אמרן אלא למיפק, אבל למיעל מצוה למרהט, שנאמר 'נרדפה לרעת את ה'". אמר רבי זירא, מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי

לפרקא בשבתא, אמינא קא מחליין רבנן שבתא, כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, שנאמר 'אחרי ה' ילכו פאריה ישאג' וגו', אגא נמי רהיטנא: אמר רבי זירא, אגרא דפרקא רהטא. אמר אביי, אגרא דכלה דוחקא. אמר רבא, אגרא דשמעתא סבא. אמר רב פפא, אגרא דבי טמא שתיקתא. אמר מר זוטרא, אגרא דתעניתא צדקתא. אמר רב ששת, אגרא דהספדא דלויי. אמר רב אשי, אגרא דבי הלולי מילי:

[ג] [ואמר רבי חלבו] אמר רב הונא, כל המתפלל אחורי בית הכנסת, נקרא רשע, שנאמר 'סביב רשעים יתהלכון'. אמר אביי, לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא, אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה. ההוא גברא דקא מצלי אחורי בי כנישתא, ולא מהדר אפיה לבי כנישתא, חלף אליהו, חזייה אידמי ליה כטייעא. אמר ליה, כדו בר קיימת קמי מרד. שלף ספסרא וקטליה. אמר ליה ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי, ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק, מאי 'כרום זלות לבני אדם'. אמר ליה, אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזולזלין בהן. רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו, כיון שנצטרף אדם לבריות, פניו משתנות ככרום, שנאמר 'כרום זלות לבני אדם'. מאי 'כרום'. כי אתא רב דימי אמר, עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו, וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונין. רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו, כאילו נדון בשני דינים, אש ומים, שנאמר 'הרכבת אנוש לראשנו, באנו באש ובמים':

[ד] [ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, שנאמר 'ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני', ענני שתרד אש מן השמים, וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם. רבי יוחנן אמר, אף בתפלת ערבית, שנאמר 'תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב'. רב נחמן בר יצחק אמר, אף תפלת שחרית, שנאמר 'ה' בקר תשמע קולי בקר אערוך לך ואצפה':

[ה] [ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות, שנאמר 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות'. ואם משמחו מה שכוונו, אמר רבי יהושע בן לוי, זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות, שנאמר 'ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר וגו' ויהי קול השופר וגו' והאלהים יענו בקול'. איני, והא כתיב וכל העם רואים את הקולות. אותן קולות דקודם מתן תורה הוו. רבי אבהו אמר, כאילו הקריב

תודה, שנאמר 'מביאים תודה בית ה'. רב נחמן בר יצחק אמר, כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, שנאמר 'כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'':

[ו] ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין, שנאמר 'סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו'. מאי 'כי זה כל האדם'. אמר רבי אלעזר, אמר הקדוש ברוך הוא, כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר כהנא אמר, שקול זה כנגד כל העולם כולו. רבי שמעון בן עזאי אומר, ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר, כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה:

[ז] ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום, יקדים לו שלום, שנאמר 'בקש שלום ורדפהו'. ואם נתן לו ולא החזיר, נקרא גזלן, שנאמר 'ואתם בערתם הכרם גזלת העני בכתיכם': {דף ז ע"א}

[א] אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר 'והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלת', 'תפלתם' לא נאמר אלא 'תפלת', מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. מאי מצלי. אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב, יהי רצון מלפני שייכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במדת רחמים, ואכנס להם לפנים משורת הדין. תניא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת, לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל, יה ה' צבאות, שהוא יושב על כסא רם ונשא. ואמר לי, ישמעאל בני, ברכני. אמרתי לו, יהי רצון מלפני, שייכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותכנס להם לפנים משורת הדין. ונענע לי בראשו. וקא משמע לן שלא תהא ברפת הדיוט קלה בעיניך:

[ב] ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו, דכתיב 'פני ילכו והנחותי לך'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך. ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא. אין, דתניא 'ואל זועם בכל יום', וכמה זעמו, רגע. וכמה רגע, אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה בשעה, וזו היא רגע. ואין כל בריה יכולה לכנין אותה שעה, חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה 'וידע דעת עליון'. השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון הוה ידע. אלא מלמד שהיה יודע לכנין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה. והיינו דאמר להו נביא לישראל 'עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו'. מאי 'למען דעת

צדקות ה'. אמר רבי אלעזר, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, דעו כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא כעסתי בימי בלעם הרשע, שאלמלי כעסתי לא נשתתיר משונאיהם של ישראל שריר ופליט. והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק 'מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה'', מלמד שכל אותן הימים לא זעם. וכמה זעמו, רגע. וכמה רגע, אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא, רגע כמימריה. ומנא לן דרגע רתח, שנאמר 'כי רגע באפו חיים ברכונו'. ואי בעית אימא מהכא, 'חבי כמעט רגע עד יעבור זעם'. ואימת רתח. אמר אבין, בהנך תלת שעי קמיתא, כי חינוך כרבלתא דתרנגולא, וקאי אחד כרעא. כל שעתא ושעתא נמי קאי הכי. כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי, בההיא שעתא לית ביה שורייקי סומקי. ההוא צדוקי דהוה בשכבותיה דרבי יהושע בן לוי, הוה קא מצער ליה טובא בקראי. יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעיה דערסא ועיין ביה, סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה. כי מטא ההיא שעתא ניים, אמר שמע מינה לאו אורח ארעא למעבד הכי, וירחמיו על כל מעשיו. כתיב, וכתיב 'גם ענוש לצדיק לא טוב'. תנא משמיה דרבי מאיר, בשעה שהחמה זורחת, וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה, מיד כועס הקדוש ברוך הוא:

[ג] ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, טובה מדות אחת בלבד של אדם, יותר מכל מלקיות, שנאמר ורדפה את מאהביו וגו' ואמרה אלקה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה. וריש לקיש אמר, יותר ממאה מלקיות שנאמר תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה:

[ד] ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו, בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו, שנאמר הלא בלכתך עמנו. בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו, שנאמר ונפלינו אני ועמך. בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו, שנאמר הודיעני נא את דרכיך. אמר לפניו, רבונו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו. אמר לו, משה, צדיק וטוב לו, צדיק בן צדיק. צדיק ורע לו, צדיק בן רשע. רשע וטוב לו, רשע בן צדיק. רשע ורע לו, רשע בן רשע. אמר מר צדיק וטוב לו, צדיק בן צדיק. צדיק ורע לו, צדיק בן רשע. איני, והא כתיב 'פקד עון אבות על בנים', וכתיב 'ובנים לא יומתו על אבות', ורמינן קראי אהרדי (סנהדרין פ"ג), ומשנינן, לא קשיא, הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בדיהם, הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בדיהם. אלא הכי קאמר ליה, צדיק וטוב לו, צדיק גמור. צדיק ורע לו, צדיק שאינו גמור. רשע וטוב לו, רשע שאינו גמור. רשע

שקליה יוסף לבכירותיה מניה, דכתיב 'ובחללו יצויעי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף', אפילו הכי לא אקנא ביה, דכתיב 'וישמע ראובן ויצאלהו מידם': 'רות'. מאי רות. אמר רבי יוחנן, שזכתה ויצא ממנה דוד שריהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות. מנא לן דשמא גרים. אמר רבי (אליעזר) [אלעזר], דאמר קרא 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ', אל תקרי שמות, אלא שמות:

[ד] ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם, יותר ממלחמת גוג ומגוג, שנאמר 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו', וכתיב בתריה 'ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי'. ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב 'למה רגשו גוים ולאומים יהגו ויק', ואילו 'מה רבו צרי' לא כתיב: 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו', 'מזמור לדוד', 'קינה לדוד' משל מיבעי ליה. אמר רבי שמעון בן אבשלום, משל למה הדבר דומה, לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו, היה עצב, לאחר שפרעו, שמח. אף כן דוד, כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמ"ב יב יא) 'הנני מקים עליך רעה מביתך', היה עצב, אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חייס עלי. כיון דחזא דאבשלום הוא, שמח. משום הכי אמר 'מזמור':

[ה] ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו כם. תניא נמי הכי, רבי דוסתאי ברבי מתון אומר, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר עוזבי תורה יהללו רשע וגו'. ואם לחשוף אדם לומר, והא כתיב אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה. אמור לו, מי שלבו נוקפו אומר כן, אלא 'אל תתחר במרעים' להיות כמרעים, 'אל תקנא בעושי עולה' להיות כעושי עולה. ואומר 'אל תקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום'. איני, והאמר רבי יצחק, אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו, שנאמר יחילו דרכיו בכל עת. ולא עוד, אלא שזוכה בדין, שנאמר מרום משפטיו מנגדו. ולא עוד, אלא שרואה בצריו, שנאמר כל צוריו יפית בהם. לא קשיא, הא במילי דידיה, הא במילי דשמאי. ואיבעית אימא, הא והא במילי דשמאי, ולא קשיא, הא ברשע שהשעה משחקת לו, הא ברשע שאין השעה משחקת לו. ואיבעית אימא, הא והא ברשע שהשעה משחקת לו, ולא קשיא, הא בצדיק גמור, הא בצדיק שאינו גמור. דאמר רב הונא, מאי דכתיב 'למה תביט בוגדים תחריש בכלע רשע צדיק ממנו', וכי רשע בולע צדיק, והא כתיב 'ה' לא יעזבנו בידו'. וכתיב 'לא יאונה לצדיק כל און'. אלא צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע. ואיבעית אימא, שעה משחקת לו שאני:

ורע לו, רשע גמור. ופליגא דרבי מאיר, דאמר רבי מאיר, שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו, שנאמר 'וחנתי את אשר אחוץ', אף על פי שאינו הגון. 'ורחמתי את אשר ארחם', אף על פי שאינו הגון. 'ויאמר לא תוכל לראות את פני', תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה, כן אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, כשרציתי לא רציתי, עכשיו שאתה רוצה איני רוצה. ופליגא דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בשכר שלש, זכה לשלש. בשכר ויסתר משה פניו, זכה לקלסתר פנים. בשכר כי ירא, זכה לוייראו מגשת אליו. בשכר מהביט, זכה לותמונת ה' יביט: 'והסירתי את כפי וראיתי את אחרי', אמר רב חנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין:

[ה] ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא לטובה, אפילו על תנאי, לא חזר בו. מנא לן, ממשא רבינו, שנאמר ה'רף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום. אף על גב דבעא משה רחמי עליה דמלתא ובטלה, אפילו הכי אוקמה בזרעיה, שנאמר בני משה גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו'. ותני רב יוסף, למעלה מששים רבוא, אתיא רביה רביה, כתיב הקא רבו למעלה, וכתיב התם ובני ישראל פרו וישרצו וירבו: {דף ז ע"ב}

[א] אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מיום שבא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון, עד שבא אברהם וקראו אדון, שנאמר ויאמר אדני (אלהים) במה אדע כי אירשנה. אמר רב, אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם, שנאמר ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמש למען אדני. למענה מבעי ליה, אלא למען אברהם שקראו אדון:

[ב] ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו, שנאמר 'פני ילכו והנחותי לה':

[ג] ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מיום שבא הקדוש ברוך הוא את עולמו, לא היה אדם שהודה להקדוש ברוך הוא, עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר הפעם אודה את ה': 'ראובן', אמר רבי אלעזר, אמרה לאה, ראו מה בין בני לבן חמי, דאילו בן חמי אף על גב דמדעתיה זבניה לבכירותיה, דכתיב 'וימכר את בכרתו ליצקב', חזו מה כתיב ביה, 'וישטם עשו את יצקב', וכתיב 'ויאמר הכי קרא שמו יצקב ויעקבני זה פעמים' וגו'. ואילו בני, אף על גב דעל כרחיה

[ו] ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל הקובע מקום לתפלתו, אויביו נופלים תחתיו, שנאמר 'ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתי ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה'. רב הונא רמי, כתיב 'לענותו', וכתיב 'לכלותו'. בתחלה 'לענותו', ולבסוף 'לכלותו':

[ז] ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה, שנאמר (מל"ב ג יא) 'פה אלישע בן שפט, אשר יצק מים על ידי אליהו'. 'למד' לא נאמר, אלא 'יצק', מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה:

[ח] אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן, מאי טעמא לא אחי מר לבי כנישתא לצלויי. אמר ליה, לא יכילנא. אמר ליה, לכנפי למר עשרה וליצלי. אמר ליה, טריחא לי מלתא. ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא, בעידנא דמצלי צבורא לייתי ולודעיה למר. אמר ליה, מאי כולי האי. אמר ליה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, {דף ח ע"א} מאי דכתיב 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון', אימתי 'עת רצון', בשעה שהצבור מתפללין. רבי יוסי ברבי חנינא אמר מהכא (ישעיה מט ח) 'כה אמר ה', בעת רצון עניתיך'. רבי אחא ברבי חנינא אמר מהכא (איוב לו ה) 'הן אל כביר ולא ימאס', וכתיב (תהלים נה יט) 'פדה בשלום נפשי מקרב לי, כי ברבים היו עמדי'. תניא נמי הכי, רבי נתן אומר, מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, שנאמר (איוב שם) 'הן אל כביר ולא ימאס', וכתיב (תהלים שם) 'פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו'. אמר הקדוש ברוך הוא, כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור, מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם.

אמר ריש לקיש, כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל, נקרא שכן רע, שנאמר (ירמיה יב יד) 'כה אמר ה' על כל שכני הרעים, הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל. ולא עוד, אלא שגורם גלות לו ולבניו, שנאמר (שם) 'הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם'.

אמרו ליה לרבי יוחנן, איכא סבי בבבל. תמה ואמר 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה' (דברים יא כא) כתיב, אבל בחוצה לארץ לא. כיון דאמרי ליה, מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר, היינו דאחגי להו, כדאמר רבי יהושע בן לוי לבניה, קדימו וחשיכו ועיילו לבי כנישתא, כי היכי דתורכו חיי. אמר רבי אחא ברבי חנינא, מאי קרא, 'אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי' (משלי ח לד), וכתיב בתריה 'כי מוצאי מצא חיים'. אמר רב חסדא, לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת. שני פתחים סלקא

דעתך, אלא אימא, שיעור שני פתחים, ואחר כך יתפלל:

על זאת יתפלל כל חסיד אליה לעת מצא. אמר רבי חנינא, 'לעת מצא' - זו אשה, שנאמר מצא אשה מצא טוב. במערבא כי נסיב אינש אתתא, אמרי ליה הכי, מצא או מוצא. מצא - דכתיב 'מצא אשה מצא טוב ופק רצון מה'. מוצא - דכתיב 'ומוצא אני מר ממות את האשה וגו'. רבי נתן אומר, 'לעת מצא' - זו תורה, שנאמר 'כי מוצאי מצא חיים' וגו'. רב נחמן בר יצחק אמר, 'לעת מצא' זו מיתה, שנאמר 'למות תוצאות'. תניא נמי הכי, תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם, שנאמר 'למות תוצאות' 'תוצאות' בגימטריא הכי הוו. קשה שבכלן, אסכרא. ניחא שבכלן, נשיקה. אסכרא דמיא כחזירא בגבבא דעמרא, דלאחורי נשרא. ואיכא דאמרי, כפיטורי כפי ושט. נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלכא. רבי יוחנן אמר, 'לעת מצא' - זו קבורה. אמר רבי חנינא, מאי קרא, 'השמים אלי גיל ושישו כי ימצאו קבר'. אמר רבה בר רב שילא, היינו דאמרי אינשי, ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא. מר זוטרא אמר, 'לעת מצא' - זה בית הכסא. אמרי במערבא, הא דמר זוטרא צדיפא מכלהו.

[א] אמר ליה רבא לרפרם בר פפא, לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא. אמר ליה, הכי אמר רב חסדא, מאי דכתיב 'אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב', אוהב ה' שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות. והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אביי, מריש הוה גריסנא בגו ביתא, ומצלינא בבי כנישתא, כיון דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי ורבי אסי, אף על גב דהווי להו תליסר בי כנישתא בטבריא, לא מצלו אלא ביני עמודי, היכא דהווי גרסי:

[ב] ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, גדול ההנהגה מיגיעו, יותר מירא שמים, דאילו גבי ירא שמים כתיב 'אשרי איש ירא את ה', ואילו גבי הנהגה מיגיעו כתיב 'יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך', 'אשריו' - בעולם הזה, 'וטוב לך' - לעולם הבא. ולגבי ירא שמים 'וטוב לך' לא כתיב ביה:

[ג] ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים, לא נשא שלמה את בת

פרעה. והתניא אל ידור. לא קשיא, הא דכייף ליה, הא דלא כייף ליה:

[א] אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר רבי אמי, מאי דכתיב ועוזבי ה' יכלו זה

המניח ספר תורה ויוצא

רבי אבהו נפיק בין גברא

לגברא בעי רב פפא בין

פסוקא לפסוקא מהו תיקו

רב ששת מהדר אפיה

וגריס אמר אנן בדידן

ואינהו בדידהו:

[ב] אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי, לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם

הצבור, שנים מקרא ואחד תרגום, {דף ח ע"ב}

ואפילו עטרו ודיבון, שכל המשלים פרשיותיו עם

הצבור, מאריכין לו זמיו ושנותיו. רב ביבי בר אבי

סבר לאשלומינהו לפרשייתא דכולא שתא במעלי

יומא דכפורי, תנא ליה חייא בר רב מדפתי, כתיב

'ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש בערב', וכי

בתשעה מתענין, והלא בעשרה מתענין. אלא לומר

לך, כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב

כאילו מתענה תשיעי ועשירי. סבר לאקדומינהו,

אמר ליה ההוא סבא, תנינא, ובלבד שלא יקדים

ושלא יאחר. כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה,

אשלימו פרשיותיכו עם הצבור, שנים מקרא ואחד

תרגום. והזקרו בורידין כרבי יהודה, דתנן (חולין

פ"ב מ"א) רבי יהודה אומר, עד שישחוט את

הורידין. והזקרו בזקן ששכח תלמודו מחמת

אונסו, דאמרינן לוחות ושברי לוחות מונחות

בארון.

אמר להו רבא לבניה, כשאתם חותכין בשר, אל

תחתכו על גב היד. איכא דאמרי, משום

סכנה. ואיכא דאמרי, משום קלקול סעודה. ואל

תשבו על מטת ארמית, ואל תעברו אחורי בית

הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. ואל תשבו על

מטת ארמית. איכא דאמרי לא תגנו בלא קריאת

שמע, ואיכא דאמרי דלא תנסבו גיורתא, ואיכא

דאמרי ארמית ממש ומשום מעשה דרב פפא. דרב

פפא אזל לגבי ארמית, הוציאה לו מטה. אמרה לו,

שב. אמר לה, איני יושב עד שתגביהי את המטה.

הגביהה את המטה, ומצאו שם תינוק מת. מכאן

אמרו חכמים, אסור לישב על מטת ארמית. ואל

תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור

מתפללין. מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר

רבי יהושע בן לוי, אסור לו לאדם שיעבור אחורי

בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. אמר אביי,

ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא, אבל איכא

פתחא אחרינא לית לן בה. ולא אמרן אלא דליכא

בי כנישתא אחרינא, אבל איכא בי כנישתא אחרינא

לית לן בה. ולא אמרן אלא דלא דרי טונא ולא

רהיט ולא מנח תפילין, אבל איכא חד מהנך לית לן
בה:

תניא אמר רבי עקיבא, בשלשה דברים אוהב אני
את המדיים. כשחותכין את הבשר, אין

חותכין אלא על גבי

השולחן. כשנושקין, אין

נושקין אלא על גב היד.

וכשיועצין, אין יועצין

אלא בשדה. אמר רב אדא

בר אהבה, מאי קראה,

'וישלח יעקב ויקרא לרחל

וללאה השדה אל צאנו':

תניא אמר רבן גמליאל, בשלשה דברים אוהב אני
את הפרסיים. הן צנועין באכילתן, וצנועין

בבית הכסא, וצנועין בדבר אחר. 'אני צויתי

למקודש', תני רב יוסף, אלו הפרסיים המקודשין

ומזומנין לגיהנם:

(ד) רבן גמליאל אומר וכו'. אמר רב יהודה אמר
שמואל, הלכה כרבן גמליאל.

תניא (תוספתא פ"א הל' ב) רבי שמעון בן יוחי

אומר פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי

פעמים בלילה אחת קודם שיעלה עמוד השחר

ואחת לאחר שיעלה עמוד השחר, ויוצא בהן ידי

חובתו אחת של יום ואחת של לילה. הא גופא

קשיא, אמרת 'פעמים שאדם קורא קריאת שמע

שתי פעמים בלילה', אלמא לאחר שיעלה עמוד

השחר ליליא הוא, והדר תני 'יוצא בהן ידי חובתו

אחת של יום ואחת של לילה', אלמא 'ממא הוא.

לא, לעולם ליליא הוא, והא דקרי ליה 'יום', דאיכא

אינשי דקיימי בההיא שעתא. אמר רבי אחא בר

חנינא אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבי שמעון

בן יוחי.

איכא דמתני להא דרבי אחא בר חנינא אהא,

דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר משום

רבי עקיבא, פעמים שאדם קורא קריאת שמע

שתי פעמים ביום אחת קודם הגין החמה ואחת

לאחר הגין החמה, ויוצא בהן ידי חובתו אחת של

יום ואחת של לילה. הא גופא קשיא, אמרת

'פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים

ביום', אלמא קודם הגין החמה 'ממא הוא, והדר

תני 'יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של

לילה', אלמא ליליא הוא. {דף ט ע"א} לא, לעולם

'ממא הוא, והא דקרו ליה 'ליליא', דאיכא אינשי

דגנו בההיא שעתא. אמר רבי אחא ברבי חנינא

אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבי שמעון שאמר

משום רבי עקיבא.

אמר רבי זירא, ובלבד שלא יאמר השכיבנו. כי

אתא (רב) [ר'] יצחק בר יוסף אמר, הא דרבי

אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי, לאו

בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר, דההוא זוגא

דרכנן דאשתכור בהלולא דבריה דרבי יהושע בן לוי אתו לקמיה דרבי יהושע בן לוי אמר [להו], כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק:

(ה) מעשה שבאו בניו וכו'. ועד השתא לא שמייע להו הא דרבן גמליאל.

הכי קאמרי ליה, רבנן פליגי עליון ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דלמא רבנן כוותן סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה. אמר להו, רבנן כוותי סבירא להו, וחיובין אתם, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק אדם מן העבירה:

(ו) ולא זו בלבד אמרו אלא וכו'. ורבן גמליאל מי קאמר עד חצות, דקתני 'ולא זו בלבד אמרו'. הכי קאמר להו רבן גמליאל לבניה, אפילו לרבנן דקאמרי עד

חצות, מצותה עד שיעלה עמוד השחר, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק אדם מן העבירה:

(ז) הקטר חלבים וכו'. ואילו 'אכילת פסחים' לא קתני, ורמינהי קריאת שמע ערבית, והלל בלילי פסחים, ואכילת פסח, מצותן עד שיעלה עמוד השחר. אמר רב יוסף, לא קשיא, הא רבי אלעזר בן עזריה, הא רבי עקיבא. דתניא (מכילתא דר"י פרשת בא) 'ואכלו את הבשר בלילה הזה' (שמות יב ח), רבי אלעזר בן עזריה אומר, נאמר כאן 'בלילה הזה', ונאמר להלן 'ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה', מה להלן עד חצות, אף כאן עד חצות. אמר ליה רבי עקיבא, והלא כבר נאמר 'בחפזון' (שם פסוק יא), עד שעת חפזון. אם כן מה תלמוד לומר 'בלילה', יכול יהא נאכל בקדשים ביום, תלמוד לומר 'בלילה', בלילה הוא נאכל, ולא ביום.

בשלמא לרבי אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה, אצטריך למכתב ליה 'הזה', אלא לרבי עקיבא האי 'הזה' מאי עביד ליה. למעוטי לילה אחר הוא דאתא, סלקא דעתך אמינא הואיל ופסח קדשים קלים, ושלמים קדשים קלים, מה שלמים נאכלין לשני ימים וליילה אחד, אף פסח נאכל שתי לילות במקום שני ימים, ויהא נאכל לשני לילות ויום אחד, קא משמע לן 'בלילה הזה', בלילה הזה הוא נאכל, ואינו נאכל בלילה אחר. ורבי אלעזר בן עזריה, מ'לא תותירו עד בקר' נפקא. ורבי עקיבא, אי מהתם הוה אמינא מאי

'בקר', בקר שני. ורבי אלעזר אמר לך, כל 'בקר', בקר ראשון הוא.

והני תנאי כהני תנאי, דתניא 'שם תזבח את הפסח בערב, כבוא השמש, מועד צאתך ממצרים'. רבי אליעזר אומר, 'בערב' אתה זוכה, ו'כבוא השמש' אתה אוכל, ו'מועד צאתך ממצרים' אתה שורף. רבי יהושע אומר, 'בערב' אתה זוכה, 'כבוא השמש' אתה אוכל, ועד מתי אתה אוכל והולך, עד 'מועד צאתך ממצרים'.

אמר רבי אבא, הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב, שנאמר 'הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה'. וכשיצאו לא יצאו אלא ביום, שנאמר 'ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה'. על מה נחלקו, על שעת חפזון. רבי אלעזר בן עזריה סבר, מאי חפזון, חפזון דמצרים. ורבי עקיבא סבר, מאי חפזון, חפזון דישאל. תניא נמי הכי, הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנאמר ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב:

דבר נא באוני העם וגו'. אמרי דבי רבי ינאי, אין 'נא' אלא לשון בקשה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה, בבקשה ממך, לך ואמור להם לישאל, בבקשה מכס, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר {דף ט ע"ב} אותו צדיק ויעבדו ויענו אותם קיים בהם, 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' לא קיים בהם. אמרו לו, ולואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני אדם, מוציאין אותך למחר מבית האסורין, ונותנין לך ממון הרבה. ואומר להם, בבקשה מכס, הוציאוני היום, ואיני מבקש כלום:

וישאלום. אמר רבי אמי, מלמד שהשאלים בעל כרחם. איכא דאמרי, בעל כרחם דמצרים. ואיכא דאמרי, בעל כרחם דישאל. מאן דאמר בעל כרחם דמצרים, דכתיב 'ונות בית תחלק שלל'. מאן דאמר בעל כרחם דישאל, משום משוי:

וינצלו את מצרים. אמר רבי אמי, מלמד ששעשוהו כמצודה שאין בה דגן. וריש לקיש אמר, עשוהו כמצולה שאין בה דגים:

אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה, לֵךְ אָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, אֲנִי הֵייתִי עִמָּכֶם בְּשַׁעֲבֹד זֶה, וְאֲנִי אֶהְיֶה עִמָּכֶם בְּשַׁעֲבֹד מַלְכוּת. אָמַר לַפָּנִי, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, דִּיּוּה לַצָּרָה בְּשַׁעֲבֹתָהּ. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֵךְ אָמַר לָהֶם אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:

עֲנִי ה' עֲנִי. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, לָמָּה אָמַר אֱלֹהֵינוּ 'עֲנִי' שְׁתֵּי פַעֲמִים, מִלְּמַד שֶׁאִמְרַת אֱלֹהֵינוּ לַפָּנִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, 'עֲנִי' שֶׁתִּרְדּוּ

אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל כָּל אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ, 'וְעֲנִי' שֶׁתִּסְתַּחֲטֶינָה דַּעְתָּם כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ מַעֲשֵׂה כְּשָׁפִים הֵם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאֵתָּה הִסְבֹּתָ אֶת לִבְךָ מִחוֹרְנִית':

ב (ח) מתני' מאימתי קורין את שמע בשחרין וכו'. מאי 'בין תכלת ללבן', אילימא בין גבבא דעמרא חירא לגבבא דעמרא דתכלתא, הא בליליא נמי מידע ידעי. אלא בין תכלת שבה ללבן שבה.

תניא רבי מאיר אומר, משיכיר בין זאב לכלב. רבי עקיבא אומר, בין חמור לערוד. ואחרים אומרים, משיכיר את חברו רחוק ארבע אמות ויכירנו. אומר רב הונא, הלכה כאחרים. אומר אביי, לתפילין כאחרים, לקריאת שמע כותיקין, דאמר רבי יוחנן, ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה. תניא נמי הכי, ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה [נ"א: רבי יהודה בן תימא אומר, מצותה עם הנץ החמה], כדי שייסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום. אומר רבי זירא, מאי קרא, 'ויראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים'.

העיד רבי יוסי בן אליקים משום קהל קדישא דבירושלים, כל הסומך גאולה לתפלה, אינו נזוק כל היום כולו. אומר רבי זירא, איני, והא אנא סמכי ואיתזקי. אומר ליה, במאי איתזקת, דאמטית אסא לבי מלכא, התם נמי מבעי לך למיהב אגרא למחזי אפי מלכא, דאמר רבי יוחנן, לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד, אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה יבחין בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם.

אמר ליה רבי אלעא לעולא, כי עיילת להתם שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל החבורה, דאדם גדול הוא ושמח במצות, זימנא חדא סמך גאולה לתפלה ולא פסיק חוכא מפומיה כוליה יומא.

היכי מצי סמיד, והא אומר רבי יוחנן, בתחלה הוא אומר ה' שפתי תפתח, ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי וגו'. אומר רבי אלעזר, תהא

בתפלה של ערבית. והא אומר רבי יוחנן, איזהו בן העולם הבא, זהו הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית. אלא אומר רבי אלעזר, תהא בתפלת המנחה. רב אשי אומר, אפילו תימא אכולהו, וכיון דקבעיה רבנן בתפלה

כתפלה אריכתא דמיא. דאי לא תימא הכי, ערבית היכי מצי סמיד, והא בעי למימר השכיבנו. אלא כיון דתקינו רבנן השכיבנו, כגאולה אריכתא דמיא, הכי נמי כיון דקבעיה רבנן בתפלה, כתפלה אריכתא דמיא.

ב (ח) מאימתי קורין את שמע בשחרית, משיכיר בין תכלת ללבן. רבי אליעזר אומר, בין תכלת לכתית, עד הנץ החמה.

מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר, מאי טעמא תקנוהו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות, לימרו מעיקרא. אומר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר שמונה עשרה פרשיות, לפיכך תקינו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות. הני שמונה עשרה, תשע עשרה הויין. אשרי האיש ולמה רגשו גוים, חדא פרשה היא, דאמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, מאה ושלש פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים, שנאמר יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. הני מאה ושלש, מאה וארבע הויין. אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא, דאמר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יוחנן, {דף י ע"א} כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי, פתח באשרי דכתיב אשרי האיש, וסיים באשרי דכתיב אשרי כל חוסי בו:

הנהו בריוני דהוו בשכבותיה דרבי מאיר, והוו קא מצערו ליה טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו, אמרה ליה בוריא דביתו מאי דעתך משום דכתיב יתמו חטאים, מי כתיב חוטאים חטאים כתיב, ועוד שפיל לסיפיה דקרא ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם. אלא בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה, ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה:

אמר לה ההוא צדוקי לברוריא, כתיב 'רני עקרה לא ילדה', משום דלא ילדה רני. אמרה ליה שטיא, שפיל לסיפיה דקרא, דכתיב 'כי רבים בני שוממה מבני בעולה אומר ה''. אלא מאי 'עקרה לא ילדה', רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותיכו:

אמר ליה ההוא צדוקי לרבי אבהו, כתיב 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו', וכתיב

כל העולם, אף נשמה מלאה את כל הגוף. מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה, אף נשמה רואה ואינה נראית. מה הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם כולו, אף נשמה זנה את כל הגוף. מה הקדוש ברוך הוא טהור, אף נשמה טהורה. מה הקדוש ברוך הוא יושב בחדרי חדרים, אף נשמה יושבת בחדרי חדרים. יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו, וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו:

אמר רב המנונא, מאי דכתיב 'מי כהחכם ומי יודע פשר דבר', מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים, בין חזקיהו לישעיהו. חזקיהו אמר, לייתי ישעיהו גבאי, דהכי אשכחן באלהיו דאזל לגבי אחאב (שנאמר וילך אליהו להראות אל אחאב). ישעיהו אמר, לייתי חזקיהו גבאי, דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע. מה עשה הקדוש ברוך הוא, הביא יסורים על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו, לך ובקר את החולה, שנאמר (מל"ב כ א) 'בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ה' (צבאות), צו לביתך, כי מת אתה ולא תחיה' וגו'. מאי 'כי מת אתה ולא תחיה'. 'מת אתה' - בעולם הזה, 'ולא תחיה' - לעולם הבא. אמר ליה, מאי כולי האי. אמר ליה, משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה, משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה, בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעבד. אמר ליה, השתא הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודיך ונפקי מנאי בנין דמעלו. אמר ליה, כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה, בן אמוץ, כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. אתמר נמי, רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר 'הן יקטלני לו איחל' (דף י"ע ב) אמר רבי חנן, אפילו בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר 'כי ברוב חלומות והבליים ודברים הרבה כי את האלהים ירא'. מיד ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' (שם פסוק ב). מאי 'קיר'. אמר רבי שמעון בן לקיש, מקירות לבו, שנאמר 'מעי מעי אוחלה קירות לבי' וגו'. רבי לוי אמר, על עסקי הקיר. אמר לפניו, רבונו של עולם, ומה שונמית שלא עשית אלא קיר אחת קטנה חציית את בנה, אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב על אחת כמה וכמה. זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם, והטוב בעיניך עשיתי (שם פסוק ג). מאי 'והטוב בעיניך עשיתי', אמר רב יהודה אמר רב, שסמך גאולה לתפלה. רבי לוי אמר, שגזגז ספר רפואות.

'לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה', הי מעשה הוה ברישא, מכדי מעשה שאול הוה ברישא, לכתוב ברישא. אמר ליה, אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו, און דדרשינן סמוכים לא קשיא לך, דאמר רבי יוחנן, סמוכין מן התורה מנין, שנאמר 'סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר'. למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג, שאם יאמר לך אדם, כלום יש עבד שמורד בברבו, אף אתה אמור לו, כלום יש בן שמורד באביו. אלא הוה, הכא נמי הוה.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה', כנגד מי אמר שלמה מקרא זה, לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה, דר במעי אמו ואמר שירה, שנאמר ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו. יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה, שנאמר ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו'. ינק משדי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה, שנאמר 'ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו'. מאי 'כל גמוליו'. אמר רבי אבהו, שעשה לה דדים במקום בינה, טעמא מאי, אמר (רבי) [רב] יהודה, כדי שלא יסתכל במקום ערוה. רב מתנא אמר, כדי שלא יינק במקום הטנופת. ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, שנאמר 'יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה'. נסתכל ביום המיתה ואמר שירה, שנאמר 'ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת'. מאי משמע דעל יום המיתה נאמר. אמר רבה בר רב שילא, מסיפא דעניינא, דכתיב 'תסתיר פניך ויהלון תוסף רוחם יגועון' וגו'.

רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא, הוה שכיח קמיה דרבי שמעון בן פזי, והוה מסדר אגדתא קמיה דרבי יהושע בן לוי. אמר ליה, מאי דכתיב 'ברכי נפשי את ה', וכל קרבי את שם קדשו. אמר ליה, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם צור צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים, והקדוש ברוך הוא אינו כן, צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים. והיינו דאמרה חנה 'אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי 'אין צור כאלהינו', אין ציר כאלהינו. מאי 'כי אין בלתך', אמר רבי יהודה בר מנסיא, אל תקרי כי אין בלתך, אלא אין בללותך, שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מעשה ידי מכלין אותו, והקדוש ברוך הוא מבלה מעשיו. אמר ליה, אנא הכי קא אמינא לך, הני חמשה 'ברכי נפשי' כנגד מי אמרן דוד, לא אמרן אלא כנגד הקדוש ברוך הוא, וכנגד נשמה. מה הקדוש ברוך הוא מלא

שם ביתו עמו.

[א] וְתֹאמַר אֶל אִשָּׁה הִנֵּה נָא יִדְעָתִי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא (שם פסוק ט).
אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש. קדוש הוא. מנא ידעה. רב ושמואל, חד אמר, שלא ראתה זכוב עובר על שולחנה. וחד אמר, סדין של פשתן הציעה על מטתו, ולא ראתה קרי עליו.

[ב] קָדוֹשׁ הוּא. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, הוא קדוש, ומשרתו אינו קדוש, (שנאמר) 'ויגש גיחזי להדפה'. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שאחזה בהוד יפיה.

[ג] עוֹבֵר עָלֵינוּ תְּמִיד. אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב, כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומנהיגו מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין.

[ד] וְאָמַר רִבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רִבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, אֵל יַעֲמֹד אָדָם בְּמָקוֹם גְּבוּהָ וְיִתְפַּלֵּל אֵלָּא בְּמָקוֹם נְמוּךְ וְיִתְפַּלֵּל, שֶׁנֶּאֱמַר מִמַּעַמְקִים קְרָאתִיךָ ה'. תניא נמי הכי (תוספתא להלן ג יז) לֹא יַעֲמֹד אָדָם לֹא עַל גְּבִי כֶּסֶף וְלֹא עַל גְּבִי שְׂרָפָרָף וְלֹא בְּמָקוֹם גְּבוּהָ וְיִתְפַּלֵּל, אֵלָּא בְּמָקוֹם נְמוּךְ וְיִתְפַּלֵּל, לִפִּי שְׁאִין גְּבוּהוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר 'מִמַּעַמְקִים קְרָאתִיךָ ה'', וְכָתִיב 'תְּפִלָּה לַעֲנִי כִּי יַעֲטוּף'.

[ה] וְאָמַר רִבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רִבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שִׁכְוִין אֶת רִגְלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר 'וּרְגְלֵיהֶם רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל'.

[ו] וְאָמַר רִבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רִבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, מֵאִי דְכָתִיב 'לֹא תֹאכְלוּ עַל הָדָם', לֹא תֹאכְלוּ קוֹדֵם שֶׁתְּפַלֵּל עַל דָּמָם.

[ז] אָמַר רִבִּי יִצְחָק אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן אָמַר רִבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא מִשּׁוּם רִבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֵה וְאַחַר כֵּךְ מִתְפַּלֵּל, עָלָיו הַכְּתוּב אוֹמֵר 'וְאוֹתִי הִשְׁלַכְתָּ אַחֲרַי גִּי'ךְ', אֵל תִּקְרִי 'גִּי'ךְ' אֵלָּא 'גִּא'יךְ', אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְאַחַר שֶׁנִּתְגָּאָה זֶה, קָבַל עָלָיו מַלְכוּת שְׁמַיָּם:

תַּנּוּ רַבָּנִן שֶׁשָּׁה דְּבָרִים עָשָׂה חֲזַקְיָהוּ הַמֶּלֶךְ, עַל שְׁלֹשָׁה הוֹדוּ לוֹ, וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ. עַל שְׁלֹשָׁה הוֹדוּ לוֹ, גִּנְזָה סֶפֶר רְפוּאוֹת וְהוֹדוּ לוֹ, כִּתְּתָה נֶחֱשׁ הַנֶּחֱשֶׁת וְהוֹדוּ לוֹ, גִּירָה עֲצָמוֹת אָבִיו עַל מִטָּה שֶׁל חֲבָלִים וְהוֹדוּ לוֹ. וְעַל שְׁלֹשָׁה לֹא הוֹדוּ לוֹ, סָתַם מִי גִיחֹן וְלֹא הוֹדוּ לוֹ, קָצַץ דְּלָתוֹת הַיָּכָל וְשָׁגְרָם לַמֶּלֶךְ אֲשׁוּר וְלֹא הוֹדוּ לוֹ, עֶבֶר נִיסָן בְּנִיסָן וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. וּמִי לִית לִיהָ לְחֻזְקָהּ וְהַחֲדָשׁ הָיָה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים, זֶה נִיסָן וְאִין אַחֵר נִיסָן. אֵלָּא טָעָה בְּדִשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, אִין מַעֲבְרִין אֶת הַשָּׁנָה בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים שָׁל אָדָר, הוּאִיל וְרֹאשׁ לְקוֹבְעוֹ נִיסָן. סָבַר הוּאִיל וְרֹאשׁ לֹא אִמְרִינָן:

אָמַר רִבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רִבִּי יוֹסִי בֶן זִמְרָא, כָּל הַתּוֹלָה בְּזָכוֹת עֲצָמוֹ, תּוֹלִין לוֹ בְּזָכוֹת אֲחֵרִים, וְכָל הַתּוֹלָה בְּזָכוֹת אֲחֵרִים, תּוֹלִין לוֹ בְּזָכוֹת עֲצָמוֹ. מִשָּׁה תִּלָּה בְּזָכוֹת אֲחֵרִים, שֶׁנֶּאֱמַר זָכוֹר לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וְלִיִּשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ, תָּלוּ לוֹ בְּזָכוֹת עֲצָמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידָם לוֹלִי מִשָּׁה בְּחִירוֹ עָמַד בְּפָרֶץ לִפְנֵי הַשֵּׁבִיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית. חֲזַקְיָהוּ תִּלָּה בְּזָכוֹת עֲצָמוֹ, דְּכָתִיב זָכוֹר נָא אֶת אֲשֶׁר הִתְהַלַּכְתָּ לִפְנֵיךְ, תָּלוּ לוֹ בְּזָכוֹת אֲחֵרִים, שֶׁנֶּאֱמַר וּגְנוּתִי אֵל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעַנִי וּלְמַעַן דָּוִד עֲבָדֶיךָ. וְהִינֵנוּ דְרָבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, דְּאָמַר רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, מֵאִי דְכָתִיב 'הִנֵּה לְשָׁלוֹם מֵר לִי מֵר', אִפִּילוּ בְּשָׁעָה שֶׁשִּׁיגֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלוֹם, מֵר הוּא לוֹ:

'נַעֲשֶׂה נָא עֲלֵית קִיר קְטָנָה' (מל"ב ד י'). רב ושמואל, חד אמר, עלייה פרוצה היתה, וקירוה. וחד אמר, אכסדרה גדולה היתה, וחלקיה לשנים. בשלמא למאן דאמר אכסדרה, היינו דכתיב 'קיר', אלא למאן דאמר עלייה, מאי 'קיר'. שקירוה. בשלמא למאן דאמר עלייה, היינו דכתיב 'עליית', אלא למאן דאמר אכסדרה, מאי 'עליית'. מעולה שבבתים.

'וְנֹשִׁים לוֹ שֵׁם מִטָּה וְשִׁלְחָן וְכֶסֶף וּמִנּוּחָה' (שם). אמר אביי, ואיתימא רבי יצחק, הרוצה להננות, יהנה כאלישע. ושאינו רוצה להננות, אל יהנה כשמואל הרמתי, שנאמר 'ותשובתו הרמתה כי שם ביתו', ואמר רבי יוחנן, שכל מקום שהלך

(ט) רבי יהושע אומר עד שלש שעות. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יהושע:

(י) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, ובלבד שלא יאמר יוצר

אור. מיתיבי הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה, אבל מברך הוא שתים לפניו ואחת לאחריו. תיובתא דרב חסדא, תיובתא.

איכא דאמרי, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, מאי לא הפסיד, שלא הפסיד ברכות. תניא נמי הכי, הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניו ואחת לאחריו.

אמר רבי מני, גדול הקורא קריאת שמע בעונתה, יותר מהעוסק בתורה, מדקתני הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה. מכלל דקורא בעונתה עדיף:

ג (יא) מתני' בית שמאי אומרים בערב כל אדם וכו'. {דף יא ע"א} בשלמא

בית הלל קא מפרשי טעמייהו וטעמא דבית שמאי, אלא בית שמאי מאי טעמא לא אמרי כבית הלל. אמרי לך בית שמאי, אם בן נימא קרא 'בבקר ובערב', מאי 'בשכבך ובקומך', בשעת שכיבה - שכיבה ממש, ובשעת קימה - קימה ממש.

ובית שמאי, האי 'ובלכתך בדרך' מאי עבדי ליה. ההוא מיבעי ליה לכדתניא, 'בשכבתך בביתך' - פרט לעוסק במצוה, 'ובלכתך בדרך' - פרט לחתן. מכאן אמרו, הכונס את הבתולה פטור, ואת האלמנה חייב. מאי משמע. אמר רב פפא, בדרך, מה דרך רשות, אף כל רשות. מי לא עסקינן דקא אזיל לדבר מצוה, ואפילו הכי אמר רחמנא ליקרי. אם בן לכתוב רחמנא 'בשבת ובליל', מאי 'בשבתך ובלילך', בשבת דידך ובליל דידך הוא דמחייבת, הא דמצוה פטירת.

אי הכי, [מאי איריא הכונס את הבתולה], אפילו כונס את האלמנה נמי. האי טריד, והאי לא טריד. אי משום טרידא, אפילו טבעה ספינתו בים נמי. וכי תימא הכי נמי, אלמא אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב, אבל חייב בכל המצות האמורות בתורה, חוץ מן התפילין, שהרי נאמר בהן פאר, (שנאמר פארך חבוש עליך). [אלא] ה"מ טריד

טרידא דמצוה, הכא טריד טרידא דרשות. (ובית שמאי, ההוא מיבעי להו, פרט לשלוחי מצוה.) ובית הלל אמרי, ממילא שמע מינה דאפילו בדרך נמי קרי:

תנו רבנן בית הלל

אומרים, עומדין

וקורין, יושבין וקורין,

מטין וקורין, הולכין

בדרך וקורין, עוסקין

במלאכתן וקורין. מעשה

ברבי ישמעאל ורבי

אלעזר בן עזריה שהיו

מסובין במקום אחד,

והיה רבי ישמעאל מוטה

ורבי אלעזר בן עזריה

זקוף, כינון שהגיע זמן

קריית שמע, הטה רבי

אלעזר בן עזריה, וזקף

רבי ישמעאל. אמר לו

רבי אלעזר בן עזריה

לרבי ישמעאל, ישמעאל

אחי, אמשול לך משל

למה הדבר דומה, משל

לאחד שאומרים לו, זקנך

מגודל. אמר להם, יהיה

כנגד המשחיתים. אף כך

אתה, כל זמן שאני זקוף,

אתה מוטה. עכשיו

כשאני הטה, אתה זקפת.

אמר לו, אני עשיתי

כדברי בית הלל, ואתה

עשית כדברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמא יראו

התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. מאי 'ולא עוד'.

וכי תימא בית הלל נמי אית להו מטין, הני מילי

דמטה ואתא מעיקרא, אבל הכא כינון דעד השתא

הוית זקוף, והשתא מוטה, אמרי שמע מינה כבית

שמאי סבירא להו, שמא יראו התלמידים ויקבעו

הלכה לדורות.

תני רב יחזקאל, עשה כדברי בית שמאי - עשה,

כדברי בית הלל - עשה. רב יוסף אמר, עשה

כדברי בית שמאי - לא עשה ולא כלום, דתנן (סוכה

פ"ב מ"ז) מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו

בתוך הבית, בית שמאי פוסלין, ובית הלל

מכשירין. אמרו להם בית הלל לבית שמאי, לא

כך היה מעשה, שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית

הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורנית, ומצאוהו

שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית,

ולא אמרו לו דבר. אמרו להם, משם ראיה, אף

הם אמרו לו, אם בן היית נוהג, לא קיימת מצות

סוכה מימך. רב נחמן בר יצחק אמר, עשה כדברי

בית שמאי - חייב מיתה, דתנן אמר רבי טרפון, אני

הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי בית שמאי,

וסכנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו, כדאי

היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל:

(ט) רבי יהושע אומר, עד שלש שעות, שעות, שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלש שעות.

(י) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד, כאדם הקורא בתורה:

ג (יא) בית שמאי אומרים, בערב כל אדם יטו ויקראו, ובבקר יעמדו, שנאמר (דברים י) 'ובשכבך ובקומך'. ובית הלל אומרים, כל אדם קורין בדרך, שנאמר (שם) 'ובלכתך בדרך'. אם בן, למה נאמר ובשכבך ובקומך, בשעה שבני אדם שוכבין, ובשעה שבני אדם עומדין.

אמר רבי טרפון, אני הייתי בא בדרך, והטתי לקרות כדברי בית שמאי, וסכנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו, כדי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל:

עשית כדברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות. מאי 'ולא עוד'. וכי תימא בית הלל נמי אית להו מטין, הני מילי דמטה ואתא מעיקרא, אבל הכא כינון דעד השתא הוית זקוף, והשתא מוטה, אמרי שמע מינה כבית שמאי סבירא להו, שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה לדורות.

תני רב יחזקאל, עשה כדברי בית שמאי - עשה, כדברי בית הלל - עשה. רב יוסף אמר, עשה כדברי בית שמאי - לא עשה ולא כלום, דתנן (סוכה פ"ב מ"ז) מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו בתוך הבית, בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין. אמרו להם בית הלל לבית שמאי, לא כך היה מעשה, שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורנית, ומצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית, ולא אמרו לו דבר. אמרו להם, משם ראיה, אף הם אמרו לו, אם בן היית נוהג, לא קיימת מצות סוכה מימך. רב נחמן בר יצחק אמר, עשה כדברי בית שמאי - חייב מיתה, דתנן אמר רבי טרפון, אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי בית שמאי, וסכנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו, כדאי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל:

ד' (יב) מתני' בשחר מברך שתיים לפניה וכו'. מאי מברך. אמר רבי יעקב [בר אידי] אמר רבי הושעיא, [דף יא ע"ב] יוצר אור ובורא חשך. ולימא 'יוצר אור ובורא נוגה'. כדכתיב קאמרין.

אלא מעתה, 'עשה שלום ובורא רע' מי קא אמרין כדכתיב, אלא כתיב 'רע', וקרין 'הכל', לישנא מעליא, הקא נמי לימא 'נוגה' לישנא מעליא. אלא אמר רבא [בר עולא], כדי להזכיר מדת יום בלילה, ומדת לילה ביום. בשלמא מדת לילה ביום,

כדאמרין 'יוצר אור ובורא חשך', אלא מדת יום בלילה הכי משפחת לה. אמר אביי, גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור.

ואידך מאי היא. אמר רב יהודה אמר שמואל, אהבה רבה. וכן אורי ליה רבי אלעזר לרבי פדת בריה, אהבה רבה. תניא נמי הכי, אין אומרים אהבת עולם, אלא אהבה רבה. ורבנן אמרי, אהבת עולם. וכן הוא אומר, ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד.

אמר רב יהודה אמר שמואל, השכים לשנות עד שלא קרא קריאת שמע, צריך לברך, משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך, שכבר נפטר באהבה רבה. אמר רב הונא, למקרא צריך לברך, ולמדרש אינו צריך לברך. ורבי אלעזר אמר, למקרא ולמדרש צריך לברך, למשנה אינו צריך לברך. ורבי יוחנן אמר, אף למשנה נמי צריך לברך, [אבל לתלמוד אינו צריך לברך]. ורבא אמר, אף לתלמוד צריך (לחזור ולברך) [לברך], דאמר רב חייא בר אשי, זימנין סגיאיין הנה קאימנא קמיה דרב לתנניי פרקין בספרא דבי רב, הנה מקדים וקא משי ידיה וברך ומתני לן פרקין.

מאי מברך. אמר רב יהודה אמר שמואל, אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. ורבי יוחנן מסיים בה הכי, הערב נא ה' אליהנו את דברי תורתך בפנינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. ורב המנונא אמר, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה. אמר רב המנונא, זו היא מעולה שבברכות. [אמר רב פפא], הלכך לימרינהו לכולהו:

ד' (יב) בשחר מברך שתיים לפניה ואחת לאחריה, ובערב מברך שתיים לפניה ושתיים לאחריה. אחת ארפה ואחת קצרה.

תנן התם (תמיד פ"ה מ"א) אמר להם הממונה, ברכו ברכה אחת, והם ברכו. וקראו עשרת הדברות, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר. וברכו את העם שלש ברכות, אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי 'ברכה אחת'.

כי הא דרבי אבא ורבי (יוסי) [יוסף] בר אבא איקלעו לההוא אתרא, בעו מנייהו מאי 'ברכה אחת', לא הוה בידיהו. (ו) אתו שיילוהו לרב מתנה, לא הוה בידיה. אתו שיילוהו לרב יהודה, אמר להו, הכי אמר שמואל, אהבה רבה. ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יוסף אמר, הא דרבי זריקא לאו בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר, דאמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש, זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו. אי אומרת בשלמא 'יוצר אור' הוה אמרי, היינו דברכות אין מעכבות זו את זו, דלא קא אמרי 'אהבה רבה'. [דף יב ע"א] אלא אי אומרת 'אהבה רבה' הוה אמרי, מאי ברכות אין מעכבות זו את זו, דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור, וכי מטא זמן יוצר אור הוה אמרי. ואי מכללא מאי דאי מכללא, לעולם אהבה רבה הוה אמרי, וכי מטא זמן יוצר אור הוה אמרי ליה, ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו, סדר ברכות:

וקראו עשרת הדברות, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר. (אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים). אמר רב יהודה אמר שמואל, אף בגבולין בקשו לקרות כן, אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין. תניא נמי הכי, רבי נתן אומר, בגבולין בקשו לקרות כן, אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין. רבה בר בר חנה [נ"א: רבה בר רב הונא], סבר למקבעינהו בסוגא. אמר ליה רב חסדא, כבר בטלום מפני תרעומת המינין. אמרימר סבר למקבעינהו בנהרדעא, אמר ליה רב אשי, כבר בטלום מפני תרעומת המינין:

ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי 'ברכה אחת'. אמר רבי חלבון, משמר היוצא אומר למשמר הנכנס, מי ששפן את שמו בפית הזה, הוא ישכין ביניכם אהבה ואחרה ושלום וריעות:

ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי 'ברכה אחת'. אמר רבי חלבון, משמר היוצא אומר למשמר הנכנס, מי ששפן את שמו בפית הזה, הוא ישכין ביניכם אהבה ואחרה ושלום וריעות:

(יג) מקום שאמרו להאריך [וכו'] לחתום אינו רשאי שלא לחתום וכו']. פשיטא היכא דקא נקיט כסא דחמרא בידיה, וקסבר דשכרא הוא, ופתח ומברך אדעתא דשכרא, וסיים בדחמרא, יצא, דאי נמי אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא, דהא תנן על כולם אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא. אלא היכא דקא נקיט כסא דשכרא בידיה, וקסבר דחמרא הוא, פתח וברך אדעתא דחמרא, וסיים בדשכרא, מאי, בתר עיקר ברכה אזלינן, או בתר חתימה אזלינן.

(יג) מקום שאמרו להאריך, אינו רשאי לקצר. לקצר, אינו רשאי להאריך. לחתום, אינו רשאי לחתום. וישלח לחתום, אינו רשאי לחתום:

מלך אוהב צדקה ומשפט, חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים, שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט. ורבי אלעזר אמר, אפילו אמר האל הקדוש יצא, שנאמר ויגבה ה' צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה, אימתי ויגבה ה' צבאות במשפט, אלו עשרה ימים שמראש השנה ועד יום הכפורים, וקאמר האל הקדוש. מאי הוה עלה. אמר רב יוסף, האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט. רבה אמר, המלך הקדוש והמלך המשפט. והלכתא כרבה:

[ד] ואמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, כל שאפשר לו לבקש רחמים על חבירו ואינו מבקש, נקרא חוטא, שנאמר גם אנכי חלילה לי מחטא לה' מחדול להתפלל בעדכם. אמר רבא, אם תלמיד חכם הוא, צריך שיחלה עצמו עליו. מאי טעמא, אילימא משום דכתיב ואין חולה מכם עלי וגולה את אָזְנִי, דילמא מלך שאני. אלא מהכא, ואני בחלותם לבושי וגו':

[ה] ואמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, כל העושה דבר (עבירה) ומתבטל בו, מוחלין לו על כל עונותיו, שנאמר למען תזכרי ובשת ולא יהיה לך עוד פתחון פה מפני כלמתך בכפרי לך לכל אשר עשית נאם ה' אלהים. [ו] דילמא צבור שאני. אלא מהכא, ויאמר שמואל אל שאול למה הרגזתני להעלות אותי ויאמר שאול צר לי מאד ופלשתים נלחמים בי וה' סר מעלי ולא ענני עוד גם ביד הנביאים גם בחלומות ואקרא לך להודיעני מה אעשה. ואילו אורים ותמים לא קאמר, משום דקטליה לנוב עיר הכהנים. ומנין דאחילו ליה מן שמאי, שנאמר (ויאמר שמואל אל שאול מחר) [ומחר] אתה ובניך עמי, ואמר רבי יוחנן, עמי במחיצתי. ורבנן אמרי, מהכא, והקענום לה' בגבעת שאול בחר ה', יצתה בת קול ואמרה, בחר ה'.

אמר רבי אבהו בר זוטרי אמר רב יהודה בר זבידא, בקשו לקבוע פרשת בלק בקרית שמע, ומפני מה לא קבעוה, משום טורח צבור. מאי טעמא, אילימא משום דכתיב בה אל מוציאם ממצרים, לימא פרשת רבית ופרשת משקלות, דכתיב בהו יציאת מצרים. אלא אמר רבי יוסי בר אבין, משום דכתיב בה האי קרא, כרע שכם כארי וכלביא מי יקימנו. ולימא האי פסוקא ותו לא. גמירי, כל פרשה דפסקה משה רבינו פסקין, דלא פסקה משה רבינו לא פסקין.

פרשת ציצית, מפני מה קבעוה. אמר רב יהודה בר (חביבא) [זבידא], מפני שיש בה חמשה דברים, מצות ציצית, יציאת מצרים, עול

תא שמע שחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים, לא יצא. פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור, יצא. ערבית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור, לא יצא. פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים, יצא. כללו של דבר, הכל הולך אחר החתום. שאני התם דקאמר 'ברוך יוצר המאורות'. הניחא לרב דאמר כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה, שפיר, אלא לרבי יוחנן דאמר כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, מאי איכא למימר. אלא פנין דאמר רבה בר עולא כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום, כי קאמר ברכה ומלכות מעיקרא, אתרווייהו קאמר.

תא שמע מסיפא, כללו של דבר, הכל הולך אחר החתום. 'כללו של דבר' לאיתוויי מאי, לאו לאיתוויי הא דאמרן. לא, לאיתוויי נהמא ותמרי. היכי דמי, אילימא דאכל נהמא וקסבר דתמרי אכל, ופתח אדעתא דתמרי וסיים בדנהמא, היינו בעיין. לא צריכא, כגון דאכל תמרי וקסבר נהמא אכל, ופתח בדנהמא וסיים בדתמרי [יצא], דאפילו סיים בדנהמא נמי יצא, מאי טעמא, דתמרי נמי מין זיני:

[א] אמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, כל שלא אמר אמת ויצייב שחרית, ואמת ואמונה ערבית, לא יצא ידי חובתו, שנאמר להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות:

[ב] ואמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך, וכשהוא זוקף זוקף בשם. אמר שמואל, מאי טעמא דרבנן, דכתיב ה' זוקף כפופים. מיתיבי, מפני שמי נחת הוא, מי כתיב 'בשמי', 'מפני שמי' כתיב. אמר ליה שמואל לחייה בר רב, בר אוריין, תא ואימא לך מלתא מעלייתא דאמר אבון, הכי אמר אבון, כשהוא כורע כורע בברוך, כשהוא זוקף זוקף בשם. {דף יב ע"ב} רב ששת, כי כרע כרע כחזירא, כי קא זקיף זקיף כחזירא:

[ג] ואמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, כל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש,

מצות, (ודעת מינים), הרהור עבירה והרהור עבודה זרה. בשלמא הני תלת מפרשין, עול מצות דכתיב וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה', ציצית דכתיב ועשו להם ציצית וגו', יציאת מצרים דכתיב אשר

הוצאתי וגו', אלא (דעת

מינים) הרהור עבירה

והרהור עבודה זרה מנלן.

דתניא (ספרי פרשת שלח)

אחרי לבבכם - זו מינות,

וכן הוא אומר אמר נכל

בלבו אין אלהים. אחרי

עיניכם - זה הרהור

עבירה, שנאמר ויאמר

שמעון אל אביו אותה

קח לי כי היא ישרה

בעיני. [אשר] אתם זונים

[אחריהם] - זה הרהור

עבודה זרה, וכן הוא

אומר ויזנו אחרי

הבעלים:

ה (יד) מתני' מזכירין

יציאת מצרים

בלילות וכו'. תניא

(תוספתא פ"א) אמר להם

בן זומא לחכמים, וכי מזכירין יציאת מצרים

לימות המשיח, והלא כבר נאמר הנה ימים באים

ונאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני

ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה

ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה

ומכל הארצות אשר הדחתים שם. אמרו לו, לא

שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא

שעבוד מלכיות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו.

פיוצא (כו) [בדבר] אתה אומר, לא יקרא שמך

עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך {דף יג ע"א}

לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא [שיהא] ישראל

עיקר ויעקב טפל לו. וכן הוא אומר אל תזכרו

ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו, 'אל תזכרו

ראשונות' - זה שעבוד מלכיות, וקדמוניות אל

ה (יד) מזכירין יציאת מצרים בלילות.

אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני

בבן שבועים שנה, ולא זכיתי שתאמר

יציאת מצרים בלילות, עד שדדרשה

בן זומא, שנאמר (דברים מז) 'למען תזכר

את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי

חיך'. 'ימי חיך' - הימים, 'כל ימי

חיך' - הלילות. וחכמים אומרים,

'ימי חיך' - העולם הזה, 'כל ימי

חיך' - להביא לימות המשיח:

סליק פירקא

תתבוננו' - זו יציאת מצרים. הנני עושה חדשה
עתה תצמח. תני רב יוסף, זו מלחמת גוג ומגוג.
משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה מהלך בדרך
ופגע בו זאב וניצל ממנו, והיה מספר והולך

מעשה זאב. פגע בו ארי

וניצל ממנו, והיה מספר

והולך מעשה ארי. [פגע

בו דוב וניצל ממנו, והיה

מספר והולך מעשה

דוב]. פגע בו נחש וניצל

ממנו, שכח מעשה

שניהם והיה מספר והולך

מעשה נחש. אף כך

ישראל, צרות אחרונות

משכחות את הראשונות:

אברם הוא אברהם,

בתחלה נעשה אב לארם,

ולבסוף נעשה אב לכל

העולם כולו. שרי היא

שרה, בתחלה נעשית שרי

לאומתה, ולבסוף נעשית

שרה לכל העולם כולו:

תני בר קפרא, כל הקורא

לאברהם אברם, עובר

בעשה, שנאמר והיה שמך אברהם. רבי אליעזר

אומר, עובר בלאו, שנאמר ולא יקרא עוד [את]

שמך אברם. אלא מעתה הקורא לשרה שרי, הכי

נמי. התם קודשא בריך הוא אמר לאברהם, שרי

אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה. אלא

מעתה הקורא ליעקב יעקב, הכי נמי. שאני התם

דהדר אהדריה קרא, דכתיב ויאמר אלהים לישראל

במראות הלילה, ויאמר יעקב יעקב. מתיב רבי יוסי

בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר זבידא, אתה הוא ה'

האלהים אשר בחרת באברם. אמר ליה, התם נביא

הוא דקא מסדר לשבחיה דרחמנא, מאי דהנה

מעיקרא:

הדרן עלך מאימתי